

1585

శ్రీ వైవర్తక సంధి లాల్

1585 TPLA/2013/57

శరత్ కథలు

హరిలక్ష్మి, చిత్రకాకుడు, విలాసి, హరిచరణ

(మూడవ భాగం)

శరత్ బాబు

అనువాదం:

శివరామ కృష్ణ

దేశికవిత్తామండలి

ఘంటశాల ట్రెజరీ వాడ

శ్రీ శ్రీ దత్త మర్తణ

ప్రథమ ముద్రణం 1945

శ్రీ 31

యా పా యి

300 పుటలు

సంపాదకులు:

బాండలపాటి శకుంతలాదేవి

“ శివరామకృష్ణ

నరస్యతీ ప్రెస్,

తెజవాడ

హరి లక్ష్మి

ఈ కథ ప్రారంభమైంది అశ్వత్థామ వీరయోధా నైనా దానివల్ల హరి లక్ష్మి జీవితంలో కలిగిన మార్పు మాత్రం చిన్నదీకాదు, తుచ్చమూకాదు. లోకంలో తరచు ఇలాంటివి జరుగుతూనే వుంటాయి. బేల్ పూర్ లో ఇద్దరు డిమిందారీ భాగస్వాములు శాంతనదిచెట్టున ఓడచెంతను చిన్ననావలాగ ఒకరినొకరు ఆశ్రయించుకొని నిరుపద్రవంగా వుంటున్నారు. హఠాత్తుగా తుపానొకటి ఎక్కిసినుంచి వచ్చిపండినో ఏమో, ఓడతాడు తెగింది, లంగరు విరిగి వేర్పడింది, నిమిషంలో చిన్న నావ ఎక్కడ అంతర్ధానమైందో ఎవరికీ అంతులేదు.

బేల్ పూర్ తాలూకా పెద్దదేమీకాదు. కూర్చుని లేవలేని రైతుల దగ్గర ఎంత పిండివసూలు చేసినా సాలు పది పన్నెండు వేలకన్న ఎక్కువ వసూలుకాదు. కాబట్టి పది హేనగాల భాగస్తుడు శివచరణునిముందు రెండుకానులభాగ స్తుడు విపినుని ఓడచెంత చిన్ననావతో పోల్చినా అతిశయోక్తేమీ వుండ దనుకుంటాను.

దూరపు బంధువులైనప్పటికీ ఇద్దరూ ఒకజాతి సోదరులే. ఆరేడుతరాలకు పూర్వం ఇద్దరూ ఒకతండ్రి బిడ్డలే, కాని ఇవాళ ఒకరికి మూడంతస్తులమేడ పూర్వతటికీ తలమానికంగా విరాజమానమైవుంది. రెండవవారి జీర్ణ టీరం రోజు రోజుకీ భూమిమీదకు వరగబోతూవుంది.

అయినా ఆవిధంగానే కాలం గడుస్తూవుంది. తక్కిన కాలంకూడా వివిధము ఆవిధంగానే సుఖదుఃఖాలలో మెదల గిండా గడిపేవాడు. కాని కారుమబ్బులవల్ల ఆకాశంలో చెల రేగినతూపాను అంతాతారుమారు చేసింది. అది ఈవిధంగా వుంది.

పదిహేనణలన్నర భాగస్తుడు శివచరణునిభార్య అగ స్త్రాస్త్రుగా చనిపోయేటప్పటికి, అతని స్నేహితులు నలుగురూ 'నల్లభై ఏభై ఏళ్ళు ఒకవయసా, మళ్ళా వివాహం చేసుకోవలె' అన్నాడు. పగవారు విని నవ్వునాగారు. 'నల్లభై ఏళ్లేమిటి, మరోనల్లభైపుండ్రా'యని. అసలు సంగతేమిటంటే, ఈరెంటిలో నీదీ నిజంకాదు. ఏదీ ఎలావున్నా పెదబాబుగారిది కాయ లాంటికదీరం. నెత్తిమీద వెండ్రుకలుమాత్రం కొద్దిగా పూడి పోయాయి. వయసులో గడ్డాలు మీసాలు రాకపోవటంవల్ల కొంచెం సానుకూలంగావున్నట్లు తోచింది. మరీకొన్ని ఇబ్బం దులుకూడా వచ్చిపడ్డాయి. ఏదెలావున్నా ముఖ్యంగా ధన వంతూల పెళ్ళిళ్ళు ఏదేశంలోనుకూడా వయసుపట్టింపువల్ల ఆగ లేదు. ఇంకా బెంగాలులో ఎందుకుఆగుతుంది! ఆ తర్వాత శివచరణుడు హరిలక్ష్మిని పెండ్లాడి తన యింటికి తీసికెచ్చి కన్నాడు. పగవారు ఎలా అనుకున్నా ప్రజాపతి (వివాహ దేవత) నిజంగా అతనియందు చాల దయతో వున్నాడన్న సంగతి వప్పుకోవలసివస్తుంది. వరుసతో పోల్చితే వధువు వయసు అంతగా వ్యత్యాసం కనపడదు ఇద్దరుమూగ్గురు పిల్లలను పెరిబడేసుకొనవచ్చినా అనేదేముంది! కాని ఆమె అందగత్తెని మాత్రం అందరూ అంగీకరిస్తాను. సాధారణంగా పెండ్లిడు కొచ్చిన పిల్లలకన్న ఆమె వయసు కొంచెం ఎక్కువగా

వుంటుంది. వంధోమ్మి దేశ్యకు తక్కువవుండవు. ఆమెతండ్రి ఆధునిక భావాలుగల స్థాంస్కారి. ఎంతో ప్రయత్నంతో కుమార్తెకు ఇంతవయసు వచ్చేవరకు చదువు చెప్పించి మెట్రిక్ ప్యాసు చేయించాడు. ఆయన ఉద్దేశం మరొకటైనా ఆకస్మికంగా వ్యాపారంలో దివాలాతీసి, పరిస్థితులు తారుమారై, దారిద్ర్యం ఆవహించేప్పటికి ఇలాంటి పాత్రకు కూతుర్ని అంటగట్టవలసివచ్చింది.

లక్ష్మి పట్టణపుపిల్ల. రెండవ వర్గంలో జులలోనే భర్త నర్థంచేసుకుంది. బంధుబాంధవులు, దాసదాసీతో నిండివున్న ఈ పెద్దకుటుంబంలో మనసిచ్చి ఆమె ఎవరితోనూ కలిసిపోలేక పోయింది. ఒకవైపున శిశువగమని చేర్చుకున్నాకా అంశు లేడు. కేవలం వృద్ధునికి నాచునుభాగ్య అగుటవల్లే కాదు. అతనికి ఒక్కసారి ఒక అన్యాయానికి దొరికినట్లు కనిపించింది. ఇంట్లోవారు, నౌకరు- చాకర్లు ఆమెన్న గానాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలో నిశ్చయించలేక పోయారు. ఇక చిన్నమ్మ గారిని చూచేటప్పటికి ఆమె మొహం గంపెడైంది. రూపములో, గుణములో, విద్యాబుద్ధులలో ప్రతివిషయంలోనూ ఆమెకు శ్రంగభంగం కలిగింది.

ఇంత చేసినప్పటికి ఏమీకాలేదు. కెల్లెలలోపలే లక్ష్మి జబ్బు పడింది. ఈ జబ్బుస్థితిలో వుండగానే చిన్నమ్మ గారు ఆమెనొక రోజున చూట్టానికి వచ్చింది. చిన్నమ్మ గారంటే విసినుని భార్యని వుద్దేశం. పెద్దిగటి కొత్తకోడలు జబ్బుపడిందని విని చుట్టూనికి వచ్చింది. ఎయసులో ఆమె రెండు మూడేళ్లు పెద్దగా వుంటుందీ, అందమైనదీ అన్న సంగతి లక్ష్మి కూడ లోలోననప్పు కున్నది. ఈనయసులో కూడా ఆమె వంటిమీద పెదరికపు

చిహ్నాలు స్పష్టంగా కనపడుతున్నాయి. వెంటఆరేడేళ్ల పల్చటి కర్రనాడున్నాడు. లక్ష్మీఅదరంతో ఆమెకు తనమంచంమీద ఒకపక్కను కూర్చోబానికి చోటిచ్చి కొంచెంసేపు ధ్యానంతో ఆమెవంక చూస్తూ పూరుకుంది: చేతులకు రెండుజతలగాజులు తప్పవంటిమీద ఇంకే సగలూలేవు. మాసిన ఎర్రించుపంచె కట్టుకోండి. బహుశా అది ఆమెభర్తదే వుంటుంది. కర్రవాడు దిగంబరంగా లేక గ్రామకచారాన్ననుసరించి మొలమీద ఏదో ఒకచిన్న పచ్చంచు పంచె కట్టుకున్నాడు.

లక్ష్మీమెల్లగా చిన్నతోడికోడలు చేతిని దగ్గరకులాక్కుని “నా అదృష్టకొద్దీ ఈజ్వరం వచ్చింది. కాబట్టే మిమ్మున్ని చూడగలిగాను వరుసకు నేను పెద్దతోడికోడలినా తాను. ముడి వీరికన్నచాలా చిన్నవారట” అన్నది.

“వరుసకు చిన్నైతే ‘మీరు’ అనిఅనవచ్చునా?” అడిగింది చిన్నతోడికోడలు.

“మొదటిరోజుని ఏదోఅన్నాను. లేకపోతే ‘మీరు’ అనేదాన్ని కాదు. కాని నువ్వూపూడనన్ను ‘అక్కా’అనకపోతే పూరుకోను తెలుసా! నాపేరు లక్ష్మి” అన్నది లక్ష్మి.

“పేరు చెప్పవలసిన అవసరం లేదుఅక్కా! మిమ్మున్ని చూస్తేనే తెలుస్తుంది. మీపేరు... ..నాపేరు వెగతాళిగా కమలని ఎవరు పెట్టారో తెలియదు” అని ఆమె నవ్వింది.

హరిలక్ష్మీకి ప్రతివాదంగా నిన్ను చూస్తేకూడా నీపేరు తెలుస్తూవుందని అనాలనుకుంది. కాని అనుకరణ అనిపిస్తూ దేమోనని భయంలో అనలేక పోయింది. “మనిద్దరమూ ఒకవిధమైన వాళ్ళు. కాని నేనునిన్ను ‘నువ్వు’ అనగలిగాను కాని నువ్వుమాత్రం అనలేదు” అన్నది.

చిన్నకోడలు నవ్వుతూ “చప్పున నోటివెంటరాదు అక్కా! ఒక్కవయసులోనే కాకుండా అన్నివిషయాలలోనూ మీరు నాకంటే పెద్దవారు. ఇంకా రెండుమూడురోజులు పోనీ అంతగా అవసరమైతే మార్పుకోటం ఎంతసేపు పడుతుంది?” అన్నది.

హరి లక్ష్మి నోటివెంట దీనిప్రతిసమాధానం చప్పున రాలేదు. కాని ఈస్త్రీ మొదటినాటి పరిచయం పెంచదలచు కోలేదని గ్రహించింది. ఆమె ఏమీ అనక పూర్వమే చిన్నకోడలు లేచినుంచుని “ఇక వెళ్లొస్తాను అక్కా! మల్లారేపు ...” అన్నది.

హరి లక్ష్మి మరింత అశ్చర్యచకితురాలై “ఇప్పుడప్పుడే ఎలా వెళతావు! కొంచెం కూర్చో” అన్నది.

“మీరు అనుమతియిస్తే కూర్చోక తప్పదు. ఇవ్వాళకి వెళ్లనీయి అక్కా, వారు వచ్చే వేళయింది” అని ఆమె కొడుకు చేయిపట్టుకొని వెళ్లబోయేముందు నవ్వుతూ “వెళ్తాను అక్కా! రేపు కొంచెం పెద్దలాడే వస్తాను” అని ఆమె మెల్లగా బైటికి వెళ్లిపోయింది.

విపినునిభార్య వెళ్లిపోయినతర్వాతకూడా హరి లక్ష్మి చాల సేపటివరకు అటువై పే చూస్తూవుండిపోయింది. ఇప్పుడు జ్వరం లేదుగాని వ్యధమాత్రం అలాగే వుండిపోయింది. అయినా కొంచెంసేపు ఆమె అంతా మర్చిపోయింది. ఇంతవరకు ఈ పూళ్ళోకి ఎంతోమంది కోడళ్లు వచ్చారు. కాని వారెవరినీ ఈ పేదకోడిలితో సరిపోల్చడానికీ వీలులేదు. వారు తమం తట తామే వచ్చేవారు. చెప్పకుండానే గంటలకొద్దీ కూర్చునేవారు. ఇంకా కూర్చోమనిఅంటే వేరేచెప్పాలా? వారిలో

ఎంత ప్రగల్భత, ఎంత చాచాలాశ్శం, వినోదానికి ఎంత చక్కని ప్రయత్నం! భారంతో కృంగిపోతున్న ఆమె మనసు మధ్య మధ్య వినోదానికి పూనుక వేసి. అగస్త్యునిగా వచ్చి ఆమెకోగ శయ్యనన కొద్దివినుమాలు పరిచయం చేసి పోయిన ఈమె ఎవరు? ఆమె కన్నవారిలో సంగతులు అడగటానికి అనకాశం లేకపోయింది. తనలాగ ఆమె కలకత్తా పిల్ల ఎప్పుడోకీ కాదని లక్ష్మి అడగకుండానే గ్రహించింది. పల్లెటూరిపనులు అయినప్పటికీ వివిచిత్రభార్య చదువుకున్నది. అదే ఆమె ఘనత. తోడ్కొనిపోయిన కంఠంతో 'రామాయణ, మహాభారతాలు' చదివించుకోవటంకన్న ఇంకా కావ. సిందేచుచుంది లక్ష్మి. పాఠశాలలోకి సిరుపేద చేతిలో తనకూతుర్ని పెట్టిన తండ్రి-ఇంటివద్దగ మాష్టర్ని పెట్టి స్కూల్లో చదివించి-ఏమీ పాసుచేయించి కన్నాదానం చేసి వుండడు. ఉద్యోగశాస్త్రమనర్థం-అది ఎరువు అనూసికినీలు లేదు. సరే రూపంసంగతి అలా వుంచు. విద్యా, వయసు, స్థితి ఏ విషయంలోనూకూడా విచితురు భార్య తనముందు నిలవ లేదు. కాని ఒక్కవిషయంలోమాత్రం లక్ష్మి తనను ఆమె కంటే తక్కువగా భావించింది. ఆమె కంఠస్వరం! సంగీతం లాగ వుంటుంది. ఆమె మాటలబీరుమా సే అస్పృత మొలికి స్తున్నట్లువుంటాయి. ఎటువంటి సమాజ సరళ సభాషణ! కాని అన్నిటికన్న ఆమెను బంధించివేసింది - ఆమె దూరత్వం. ఆమె పేడింటి కోడలని నోటోచేప్పకపోయినా అదే ఆమె స్వభావికమన్నట్లుగా, అదిలేకండా - మన కోరించదనిపిస్తుంది. పేదదేకాని యాచనరాని బంధు ఒక పెద్దటి కోడలు జబ్బుగావుంటే చూట్టానికనచ్చింది. ఇంతకుతప్ప

ఇంకేవద్దేశమూ ఆమెలో లేశమాత్రంకూడలేదు. సాయం త్రిం-పతి చూట్టానికి వచ్చినప్పుడు హరిలక్ష్మి - ఇంకేదేదో చూట్టానని తర్వాత "ఇవ్వాలి వారింటికోడలు వచ్చింది" అన్నది.

"ఎవరు? పిలిచుచి భార్య?" అన్నాడు శివచరణుడు.

"అవును. నా అదృష్టం ఇన్నాళ్ళకు స్వయంగా నన్ను చూట్టానికివచ్చింది. కానీ పది నిమిషాలకన్న ఎక్కువ కూర్చోలేదు. పనులందని వెళ్ళిపోయింది" అన్నది హరిలక్ష్మి.

"అవును? వారింటివద్ద నోకరు - చాకర్లెవరుంటారు! బట్టలు వ్రతకటం దగ్గర్నుంచి ఎవరు వెట్టటంవరకు పనులన్నీ ఆమె చేతిమీదుగానే చేసుకోవాలి. నీలాగ విశ్రాంతిగా ఎవరుకూర్చుంటారు! ఒక్క గ్లాజెడు మురిసిపోతూకూడా నీచేత్తో ముంచుకుతాగే అవసరం వుండదు" అన్నాడు శివచరణుడు.

తెన్నుగురించిన అలాంటి మంతప్యం హరిలక్ష్మికి చాల చెడ్డగాతోచింది. కానీ ఈమూటన్నది తన గొప్పతనం చూపెట్టడానికేగాని అవమానపర్చటానికి కాదని తెలుసుకొని ఆమె కోపగించుకోలేదు. "చిన్నతోడతోడలు చాల గర్వ పోతనిపిన్నాను. తన ఇల్లువదిలిపెట్టి ఎక్కడికీ వెళ్ళనేవెళ్ళదట?" అన్నది.

"ఎలా వెళుతుంది? చేతులకు రెండు ముట్టగాజులుతప్ప ఇంకేమేరూ వుంటుగా-సిగ్గులేకుండా బైటకొచ్చి తెల్లత్తి తిరగటానికి?" అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మి కొంచెంనవ్వి "దానికి సిగ్గుదేనికి? లోకులు ఆమె సరికిమీద బంగారుపు తొడుగులు చూట్టానికి వ్యాకుల పడుతున్నారా ఏమిటి; లేకపోతే-చీ-చీ అనటానికి?" అన్నది.

“బంగారపు తొడుగులా? నేను నీకు యిచ్చినన్ని నగలు ఏగాడిదకొడ్డుకైనా కళ్ళతో చూచాడా? పెళ్ళానికి ఇవ్వాలవరకు రెండు గాజులుతప్ప ఇంకేం చేయించిపెట్టలేక పోయాడు! డబ్బు ప్రభావము మహా గొప్పప్రభావం! చెప్పు తీసుకొడతాను....” అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మి సిగ్గుపడి - “చీ! చీ, అలాంటిమాటలంటా రెండుకు?” అన్నది.

“లేదు, లేదు, నావద్ద చాటుమాటలేమీలేవు. అనే దేమిటో బహిరంగంగానే అంటాను” అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మి మెదలకుండా కళ్ళుమూసుకు పండుకుంది. మాట్లాట్టానికిమాత్రం ఏముంది? ||బలహీనులను కఠినంగా, కర్కశంగా మాట్లాడటమే బహిరంగంగా మాట్లాడట మంటారు వీరు.|| శివచరణుడు శాంతించి వూరుకోలేక పోయాడు. “పెండ్లికి అయిదువందలరూపాయలు అప్పుతీసు కున్నాడు. ఇప్పుడు దానికి వడ్డీ అసలుఫాయదాలుకలసి ఏడు వందలరూపాయలైంది— ఏమయినా జ్ఞాపకముందా? లేనివాడు. ఒకమూలపడివున్నాడు, పడివుండని. నేను తలుచు కుంటే చెవుపట్టుకునిబైటికి ఈడ్చుకురాగలను. దాసీదానికంటే కనాకష్టం, నాభార్యముందుగర్వం, ప్రదర్శించవచ్చిందా...” అనసాగాడు.

హరిలక్ష్మి వత్తిగిలి పండుకొని నిద్రపోయింది. జ్వరం దాని మీదట విరక్తి, లజ్జ, మూలంగా శరీర మంతటా కంప నం ప్రారంభమైంది.

మర్నాడు రెండురూములకు ఇంట్లో మృదుస్వరంవిని హరిలక్ష్మి కన్నెత్తి చూచేటప్పటికి విపినుని భార్య మెదలకుండా బైటికి వెళుతూవుంది ఆమెను పిలచి “వెళుతున్నావా?” అన్నది.

చిన్నకోడలు సిగ్గుపడుతూ తిరిగివచ్చి “మీరు నిద్ర పోతున్నారను పన్నాను. ఇవ్వాలి వట్లలో ఎలావుంది అక్కా” అన్నది.

“ఇవ్వాలి చాలకులాసాగావుంది. ఎక్కడ, మీఅబ్బాయిని తీసుకురా లేదేం?” అన్నది హరిలక్ష్మి.

“ఇవ్వాలి వేళగానివేళ నిద్రపోయాడు అక్కా?” అన్నది చిన్నకోడలు.

“వేళగానివేళ నిద్రపోయాడంటే?”

“మంచిదికాదని వాణ్ణి నేను పగటిపూట నిద్రపో నివ్వను”

“అల్లరిచెయ్యకు?”

“ఎందుకు చెయ్యకు? పగటిపూట నిద్రపోయేకన్న అదేమంచిది” అన్నది చిన్నతోడికోడలు.

“నువ్వుకూడా నిద్రపోవా?”

చిన్నకోడలు నవ్వుతూ “లేదు” అన్నది.

స్త్రీ స్వభావాన్ననుసరించి ఈసారి బహుశా ఆమె తన కష్టసుఖాలన్నీ చెప్పుకుంటుందనుకుంది హరిలక్ష్మి. కాని ఆమె అలాంటిమాట లేమీ తీసుకురా లేదు. ఆతర్వాత సంభాషణ ప్రారంభమైంది. మాటల సందర్భంలో హరిలక్ష్మి తన కన్న వారింటి సంగతులూ, అక్కచెల్లెళ్ల విషయాలూ, మామగారి

కబుర్లు, స్కూలు వివరాలు చివరికి తను మెట్రిక్ పానయిన సంగతికూడా చెప్పింది. కొంచెం సేపటికి ఆమెకు తెలివి వచ్చిన తర్వాత, తోడికోడలు శ్రోతగా ఎంత మంచిదై నా వక్తగా ఏమీకాదని స్పష్టంగా ఆమెగ్రహించింది. తన సంగతులు ఆమె ఒక్కటికూడా చెప్పలేదు. మొదట లక్ష్మీకి సిగ్గేసింది కబుర్లు చెప్పతగింది ఆమెవద్ద ఏముంది అనుకున్నది మళ్లా. నిన్న ఆమె మనసు చిన్నతోడికోడలి యందు ఎంత సంతృప్తిగావుందో, ఇవ్వాలి అంత తృప్తిగా వున్నట్టుతోచింది.

గోడనున్న కిమ్మతుగడియారం చిత్ర వినిత్రాలైన మోతలతో మూడు కొట్టింది. 'చిన్నతోడికోడలు లేచినుంచుని "ఇక వెళ్లతాను అక్కా!" అన్నది.

లక్ష్మీకుతూహలంతో, "నీకుమూడుగంటల వరకే నా ఏమిటి తీరిక దొరికేదీ? మరిది గడియారం చూచుకొని టైంకిమరీ ఇంటికి వస్తాడా ఏమిటి?" అన్నది.

"వారు ఇవ్వాలి ఇంటివద్దే వున్నారు అక్కా" అన్నది చిన్నతోడి కోడలు.

"అయితే ఇవ్వాలి తొందర దేనికి? ఇంకొంచెం సేపు కూర్చోరాదు?"

చిన్నతోడికోడలు కూర్చోనూ లేకపోయింది; వెళ్లటానికి ముందుకు అడుగువెయ్యలేక పోయింది. "మీరెంతో విద్య నభ్యసించారు. ఎంతో చదివారు నేను పల్లెటూరి దానిని అక్కా" అన్నది మెల్లగా.

"మీ కన్నవారిది పల్లెటూరా ఏమిటి?"

“అవును అక్కా వట్టిపల్లెటూరు. తెలియక నిన్నవమి చెబుతూ ఏమి చెప్పానో - అశౌరవ పర్చటానికేకాదు. మీరు నన్ను ఎంత వట్టువేయమన్నా సరే.”

హరిలక్ష్మి స్థంభించి పోయింది.

“అలా అంటావేం చెల్లీ!” నువ్వు అలాంటిదూరాలు ఏమీ చెప్పలేదు” అన్నది.

చిన్నకోడలు దీనికి సమాధానంగా ఇంకేం అనలేదు కాని వెళతాను, అని మళ్లా శేలవు తీసుకొని మెల్లగా బైలు దేరబోయేప్పుడు అకస్మాత్తుగా ఆమెకంట సర్వం మరోవిధంగా వినిపించింది.

రాత్రికి శివచరణుడు ఇంటికి వచ్చినప్పుడు హరిలక్ష్మి మెదలకుండా పండుకొని వుంది. శరీరం స్వస్థతగా, మనసు ప్రశాంతంగా, ప్రసన్నంగా వుంది.

“వంట్లో ఎలాగుంది లక్ష్మీ!” అడిగాడు శివచరణుడు.

లక్ష్మి లేచి కూర్చుని “బాగానే వుంది” అన్నది.

“ప్రాద్దుటి సంగతి విన్నావా? చిన్నవాణ్ణి పిలచిఅందరి ముందూ - దులిపివదలి పెట్టాను - జీవిత పర్యంతం మరచిపో కుండా. నేను బేల్ పూర్ శివచరణ చౌదరిననుకో ఆ!” అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మి భయపడింది. “ఎవర్నీ?” అన్నది.

“విషినుణ్ణి పిలచి - నీపెళ్ళాం నాభార్యదగ్గరకు వచ్చి మహాగర్వం చూపిస్తూ ఆవిణ్ణి అవమాన పరుస్తుందట - ఇంత దైర్యమా దానికి! హద్దువిడచింది - చిల్లరముండ్! దానిబుర్ర

గొరిగించి తలకు నున్నం పూసిగాడిదనెక్కించి పూకుబైటకు పంపిస్తా, తెలుసా? అన్నాను—” అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మి రోగ మొహం ఒక్కసారి వెల్లబడిపోయింది “నువ్వనేది ఏమిటి?” అన్నది.

శివచరణుడు కొమ్మువిరచుకొని నగర్వంగా “ఈపూల్లో జడ్డయినా, మేజిస్ట్రేటయినా, ఇనస్పెక్టరయినా, పోలీసయినా— ఈతడేననుకో. ఈతడే? చంపేకావ్వమూ, బతికించే క్రూరెండూ నా గుప్పెట్లోవున్నాయి. నువ్వు, కోరుకుంటే—రేపీ పాటికి విసినుడి పెళ్ళాంను రప్పించి నీపాదాలు వత్తింపకపోతే— నేను లాట్ చౌదరికి పుట్టలేదనుకో. నేను....” అన్నాడు.

ఈవిధంగా విపిచునిభార్యను అందరి ఎదటా చేసిన అవనూనాన్ని వర్ణిస్తూ, వ్యాఖ్యానిస్తూ లాట్ చౌదరిగారి పుత్రుడు మాట్లాడిన భాషలో అశబ్దాలకేమీ కొడువలేదు. అతని ముందు నిస్సబ్ద నిర్నిమేష దృష్టితో చూస్తూ హరిలక్ష్మి మనసులో “బ్రద్దలైపో భూమాంతా!” అనుకొనసాగింది.

౨

రెండోపెళ్ళి పడుచుభార్య శరీరరక్షణకోసం శివచరణుడు ఒక్కతన దేహాన్ని మినహా సర్వస్వం ఇవ్వగలడు. హరిలక్ష్మిది శరీరం బేల్ పూర్ లో బాగుపడలేదు. గాలిమార్చాలని డాక్టర్లు సలహాచెప్పిపోయారు. శివచరణుడు తన పదిహేనణాలన్నర హోదాప్రకారం పెద్ద అట్టహాసంతో గాలిమా

దుప్పకు వెళ్ళటానికి ఏర్పాట్లుచేస్తున్నాడు. ప్రయాణసుముహూర్తంలోజున పూరంతా పరుగులెత్తుకువచ్చాను. కాని విసినుడు అతని భార్యామాత్రం రాలేదు. బైట శివచరణుడు అనరాని మాటలన్నీ అంటున్నాడు. లోపల పెత్తలి వుగ్రరూపంధరించింది. బైట మాటలోమాట కలిసేవారికేమీ తక్కువలేదు. అలాగే లోపలకూడా పెత్తలి వుగ్రరూపానికి దోహదమిచ్చే స్త్రీలుగూడా చాలావంది. పోగయ్యాను. ఒక్కహరిలక్ష్మి మాత్రం ఏమీ మార్పూడలేదు. చిన్నతోడితోడలి యందు ఆమెకున్న క్షోభ, అభిమానం ఎవరికంశుకూ తక్కువకాదు. నా పతి ఎంత అన్యాయంచేసినా నేను స్వయంగా ఏమీ అనలేదుగా! అనిమనసులో అనుకోసాగింది. కాసిజన్మాశ్శంట్లోనూ బైటవాగే స్త్రీల మాటలో మాట కలహానికి ఆమెకు హేయంగాతోచింది. వెళ్ళేటప్పుడు మేనాటిలుపుట్టిసి లక్ష్మిని వుత్సుకదృష్టితో విసినుని పడిపోయిన ఇంటికి కిక్కిరిస్తూచింది. కాని ఎవరి ఛాయకూడా కనిపించలేదు.

కాశీలో ఇల్లుకుదిర్చారు. అక్కడి శ్రీనోవస్థిశూలగుణం వల్ల లక్ష్మి మళ్ళా కోలుకోటానికి ఎక్కువకాలం పట్టలేదు. నాలుగునెలల తర్వాత ఆమె తిరిగి ఇంటికి వచ్చినప్పుడు-ఆమె వంటిఛాయ చూచి స్త్రీలుచాటుమాటుగా శర్వ పడకుండా వుండలేక పోయారు.

హేమంతరుతువు వస్తూన్నది. రెండురూములకు, చిన్న కోడలు కూర్చుని పతికి వున్న మేల్తోడు అల్లుడూవుని. చింతనే కూర్చునికొడుకు ఆడుకుంటున్నాడు, వాడుచూచి “వెద్దమ్మ” అని బిగరగా అరిచాడు.

తల్లి చేతిలో పని ఎక్కడి దక్కడ నదలిపెట్టి చప్పున లేచి నమస్కరించి కూర్చోగానికి పీటవేసింది. తర్వాత వికసిత వదనముతో “ఆరోగ్యం బాగుపడిందా అక్కా!” అన్నది.

“ఆ బాగుపడింది! బాగుపడకపోతే తిరిగిరాగలిగే దాన్నే కాదు. అయినా వెళ్లేటప్పుడు నువ్వుకాస్త తిరిగి కూడా చూడక పోయావు. వెళ్లేప్పుడు మేనాలోంచి మీ ఇంటి కిటికీ కేసిచూస్తూ పోయాను. మొహం కూడా చూపించలేదు. అక్కరోగంతో వెళుతూవుంటే నీమనసు కాస్తకూడా కరగ లేదా చెల్లీ! నువ్వు అంతరాయి వై పోయావే?” అన్నది లక్ష్మి.

చిన్నతోడికోడలు కళ్లలో జలజలనీళ్లనిండు కొచ్చాయి. కానినోటివెంట ఒక్కమాట కూడారాలేదు.

“నాలో ఎన్నిదోషాలున్నా నామనసు నీయందు కఠినంగా మార్చిందేదు. అలాంటి సమయంలోనేను నిన్ను చూడకుండా వుండలేను” అన్నది లక్ష్మి.

చిన్నతోడికోడలు ఈ ఆరోపణకుసూడా ఏమీ సమాధానమివ్వకుండా-మెదలకుండా నుంచున్నది.

లక్ష్మి ఇంతకుముందెప్పుడూ ఇక్కడికి రాలేదు. ఇవ్వాళే మొట్టమొదటగా ఆమె ఈ ఇంట్లో అడుగుపెట్టింది. లక్ష్మి అటు ఇటు తిరుగుతూ గదులన్నీ చూడసాగింది. పదేళ్ళనాటి పడిపోయిన పాతబుట్టలు. దానిలో మూడుగదులు మాత్రం ఏదో వుండడానికి తగినవిగావున్నాయి. దరిద్రతావాసం—సామాను లేనిదానిలోలేక్కే. గోడలనున్నంపూకి పోతూవుంది. మరమ్మత్తు చేయించే శక్తి లేదు. అయినా అనవసరమైన మురికి ఎక్కడా చూట్టానికికూడా కనపడటంలేదు.

చిన్నచిన్న పరుపులున్నాయి. చాల పరిశుభ్రంగా. రెండు మూడు - దేవీ దేవతల పటాలూ-చిన్నకోడలిచేతి కళానిపుణ తన కొన్ని సమూహాలూ-గోడకు వేలాడగట్టి వున్నాయి. ఎక్కవగా-పున్నవి-పూలుతోకట్టిన చిత్రాలే. అవి కొత్తగా నేర్చుకున్నప్పుడు కట్టిన ఎక్కియెక్కి చిలుక, పంచరంగుల పిల్లకాదు. విలువైన ప్రేములలో అమర్చబడిన 'వెల్ కమ్' స్వాగతం, తప్పులతో రాసిన శతాశ్లోకాలుగూడాకాదు. లక్ష్మి ఆశ్చర్యంతో "ఇది ఎవరిబొమ్మ చెల్లీ? - పరిచయ మున్న మొహంలాగ కనపడుతూవుంది" అని అడిగింది.

చిన్నకోడలు సిగ్గుపడుతూ "తిలక్ మహారాజు బొమ్మ చూచి కట్టటానికి ప్రయత్నించాను. కాని ఏమీకదరలేదు, అక్కా" అంటూ వేలతో ఎదురుగా గోడమీద వేలాడు తూ పున్నభారత శిరోభూషణ - తిలకమహాశయుని బొమ్మ చూపించింది.

లక్ష్మిచాల నేపటివరకు దానివంక చూచి-మల్లమెల్లగా "గుర్తించ లేకపోయాను. అది నాతిప్పే చెల్లీ! నీదికాదు. నాకుకూడా నేర్పుతావా? ఈవిద్య నేర్పావంటే నన్ను గురువుగా వప్పకోటానికి నాకేం అధ్యంతరముండదు" అన్నది.

చిన్నతోడికోడలు సవ్వింది. ఆరోజున నాలుగుఅయిదు గంటలున్న తర్వాత లక్ష్మి ఇంటికి వెళ్లబోయేముందు ఆమె రేపటినుంచి కట్టుపని నేర్చుకోటానికి రావటం-నిశ్చయమైంది.

రానాగింది కూడా. కాని ఏదిపదిహేను రోజులలోనే ఈవిద్య నేర్చుకోవటం కఠినమే కాదు, నేర్చుకోటానికి చాలా

కాలం కూడా పడుతుందని గ్రహించింది. ఒకరోజున లక్ష్మి
“నువ్వునాకు శ్రద్ధతో నేర్పటం లేదు. చెప్తే!” అన్నది.

“నేర్చుకోవడానికి చాలాకాలం పడుతుంది అక్కా! దీని
కన్న మీరు ఇంకేదైనా నేర్చుకుంటే బాగుంటుంది” అన్నది
చిన్నతోడికోడలు.

లక్ష్మికి లోషల్లోపల చాల కోపంవచ్చింది. కాని
దాన్ని కప్పిపెట్టుకొని “నీకు నేర్చుకోవడానికి ఎంతకాలం
పట్టింది చెప్తే!” అని అడిగింది.

“నాకెవరూ నేర్పలేదు అక్కా. నాలంతట నేనే
కొంచెం....” జవాబుచెప్పింది చిన్నతోడికోడలు.

“అందుకే నేనా? నువ్వుగూడా ఇతరులదగ్గర నేర్చుకుంటే
కాలాన్ని అందినా వేళేదానివి” అన్నది లక్ష్మి.

నోటితో ఆమె ఏమన్నా మేధస్సులోనూ, తీక్షణుడి
లోనూ ఈచిన్న తోడికోడలిముందు తనునిలవ లేనని లోలోన
గ్రహించింది. ఇవ్వాళ ఆమె పాఠం సాగలేదు. వేళకాక
ముందే ఆమె సూచి దారం పట్టుకొని ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది.
మర్నాడురా లేదు. ఇదే మొట్టమొదటి నాగా.

మూడునాలుగు రోజులున్న తర్వాత ఒకరోజున వారి
లక్ష్మి తన సూచి-దారం పెట్టే తీసుకొని చిన్నతోడికోడలి
ఇంటికి వచ్చింది. తోడికోడలు తనకొడుక్కి రామాయణంలో
బొమ్మలు చూపిస్తూ కథ చెబుతూవుంది. లక్ష్మిని చూడగానే
ఆమె లేచి పీటవేసింది. “ఈ రెండుమూడు రోజులనుంచీ
రావటం లేదు ఎంతో బాగాలేదా అక్కా!” అన్నది ఉద్విగ్న
కంఠంతో.

లక్ష్మి గంభీరంగా “లేదు చెప్తే! ఈ రెండుమూడు రోజులనుంచీ పూరికినే రా లేదు” అన్నది.

చిన్నకోడలు ఆశ్చర్యం కనపర్చుతూ “రెండుమూడు రోజులే ఎన్నోళ్ళో అయినట్టుంది. కాని ఇన్వాలిడ్ రెండు గంటలు ఎక్కువవుంచి నాగాలబాబులు తీర్చుకుంటాను” అన్నది.

“నానంట్లో బాగుండ లేదే అనుకో. నువ్వు ఒక్కసారి అంతుకనుక్కోగూడదూ?” అన్నది లక్ష్మి.

చిన్నకోడలు సిగ్గుపడుతూ “తీసుకోవలసిందే-కాని ఇంట్లో బుడెడుపనులు-నేను వంటరిదాన్ని. ఎవర్ని పంపించను చెప్పండి? ఆ పొరపాటు జరిగిందని వప్పుకుంటాను అక్కా!” అన్నది.

లక్ష్మి లోలోన చాలా సంతోషించింది గతనాలుగు రోజులు ఆమె ఆత్మాభిమానం మూలంగానే రా లేదు. ఇంకా వెళదాం, వెళదాం అంటూనే ఆమె రోజులు గడపింది. ఈచిన్న తోడికోడలు మినహా-ఇంట్లోనేకాదు, పూరం తట్టోనూ ఆమెకు మనసిచ్చిమాట్లాడిక ఆసిపోయే వారెవరూ లేరు.

కుర్రవాడు తన చిత్త మొచ్చినట్లు బొమ్మలు చూస్తున్నాడు. హరిలక్ష్మి వాణ్ణి పిలిచి “నిఖిల్! ఇటు నాదగ్గరకు రా నాయనా!” అన్నది.

అతను దగ్గరకు వచ్చినమీదట లక్ష్మి తన పెట్టెతీసి ఒక సన్నని బంగారుగొలుసు మెల్లో వేసి “నెల్లు; వెళ్ళి ఆడుకో” అన్నది.

తల్లి మొహం గంభీరమైంది. “మీ గొలుసు వాడి కిస్తా రెందుకు?” అన్నది.

లక్ష్మీ వికసిత వందనంతో “లేదే!” అన్నది.

“మీరి నే వాడెందుకు తీసుకుంటాడు?” అన్నది చిన్న కోడలు.

లక్ష్మీ సిగ్గుపడింది “పెత్తల్లి ఒక గొలుసు కూడాయివ్వ లేదా ఏమిటి?” అన్నది.

“అది నాకు తెలియదు అక్కా! కాని తల్లినై వుండి నేను తీసుకోనియ్యనని మాత్రం తెలుసు. నిఖల్ అదితీసి మీ పెద్దమ్మకు ఇవ్వు. మేము పేదవాళ్ళమే కాని, బికారులముకాదు అక్కా - అగస్తాత్తుగా అమూల్యమైన వస్తువేదైనా దొరికితే రెండుచేతులూజాపి వెంపరలాడుతాపరుగులెత్తటానికి?” అన్నది చిన్నతోడికోడలు.

లక్ష్మీస్థంభింకిపోయి కూర్చున్నది కూర్చున్నట్టే వుండి పోయింది. ఇవ్వాలి కూడా ఆమెమనసు - బ్రద్దలైపో భూమాతా అనసాగింది.

వెళ్తుతూ ఆమె “కాని ఈసంగతి మీ బావగారి చెవిని కూడా పడుతుంది చచ్చీ!” అన్నది.

“వారి సంగతులనేకము నా చెవిని పడుతూవుంటాయి నా ఒక్కమాట వారిచెవిని పడితే చెవిఆపవిత్రమై పోదుగా!” అన్నది చిన్నకోడలు.

“మంచిది, కొన్నాళ్లుచూస్తే కనపడుతుంది” అన్నది

లక్ష్మీ.

మల్లీకొంచెం ఆగి “ఓహిరంగంగా అవమానించన వ
సరం లేదు చెల్లీ! శిక్షవిధించటం నాకూ తెలుసు” అన్నది.

“ఇదిమీరు కోపంతో అంటున్న మాట. లేకపోతే నేను
మిమ్ముల్ని అవమాన పర్చలేదు గానీ అవమానం కలుగ
కుండా మాత్రం కాపాడుకున్నాను-అని తెలుసుకొనేదానిని”
అన్నది చిన్నకోడలు.

“అది నేర్చుకున్నాను. కాని నీలాంటి పల్లెటూరిభామ
లతో పోల్చాడే విద్యమాత్రం నేర్చుకోలేదు.” అన్నది లక్ష్మి.

చిన్నకోడలు ఈ కటూక్తికి సమాధానమివ్వలేదు. మెద
లకుండా పూసుకుంది.

లక్ష్మి వెళ్ళబోతూ “ఈగొలుసు కిమ్మతు ఎంతవున్నా
నేను బిడ్డకు ప్రేమతో యిచ్చాను. నీపతికష్టాలు తొలగించా
లనేదృష్టితో కాదు. పెద్దవారు బీదవాళ్లను అవమానిస్తారని
మాత్రమే తెలుసుకున్నావు గాని, వారు ప్రేమించటంకూడా
ప్రేమిస్తారని తెలుసుకోలేదు. తెలుసుకోవటం అవసరం. మళ్లా
వెళ్ళి కాళ్ళూ చేతులూ పట్టుకు తిరక్కు—” అన్నది.

దీనికి సమాధానంగా చిన్నకోడలు కొంచెంనవ్వి “లేదు
అక్కా! ఆభయం మీకవసరంలేదు” అన్నది.

వరదకోతకు మట్టికట్టలు తెగటం ప్రారంభమౌతాయి. అప్పుడు దాని అగ్నిసామన్యమైన ప్రారంభంచూచి ఈసన్నని నీటిధార ఇంతతక్కువకాలంలో ఆగిపోయి ఇంతపెద్దగానూ, ఇంత భయంకరంగానూ చేస్తుందని పూహించనుకూడా పూహించ లేము. సరిగ్గా ఇదేసంగతి హరిలక్ష్మీ విషయంలోకూడా జరిగింది. భర్త దగ్గర విపినునిమీద, అతని భార్యమీదా చేసిన ఆరోపణలకు పరిణామాన్ని పూహించుకొని ఆమె స్వయంగా భయపడింది. అబద్ధమాడే స్వభావం ఆమెకు లేదు. ఆడదలచినా ఆమె శిక్షామర్యాదలు వాటికి విఘ్నం కలిగిస్తాయి. అవిరమ శ్రోతలాగ ఆమె నోటినుంచి వచ్చిన మాటలలో చాలవరకు యదార్థంకాదని - ఆమెకూడా స్వయంగా తెలుసుకోలేక పోయింది. కాని వాటి వేగాన్నాపటం తనకు స్వాధీనంకావ్వని విషయం అనికూడా గ్రహించకుండా వుండలేదు. ఒక్కవిషయమే మాత్రం ఆమెకు సరిగా పరిచయంలేదు. అది ఆమె భర్త స్వభావం. ఆమె భర్త స్వభావం ఎంత కఠినమైందో అంత ప్రతీకారపూరితమైందీకూడాను. ఎవరిని ఎంతవరకు కష్టపెట్టాలో ఈసంగతి అతనికి తెలియనేతెలియదు. ఇవ్వాళ శివచరణుడు చిరుబిరుమనలేదు. అంతావిని “సరే, అయిదారు నెలలుండినూ, రెండో ఏడుగూడదాటనవసరంలేదు - ఇది సరిగా గుర్తుంచుకో” అనిమాత్రం అన్నాడు.

అవమానాగ్నితో హరిలక్ష్మీ హృదయం దహించుకు పోతువుంది. విపినునిభార్యకు బాగా శాస్త్ర జరగాలని హస్త

వంగా ఆమె కోరుతున్నది. శివచరణుడు బైటికి వెళ్ళిపోయిన తర్వాత-అతనన్న ఈమామూలు మాటలు మనసులో మళ్ళా అనుకుంటేగాని శాంతికలగలేదు. ఎక్కడో ఏదో మహావిషత్తు వచ్చి పడినట్లు విపించింది ఆమెకు.

కొన్నాళ్ళ తర్వాత ఏదో మాటల సందర్భంలో హరి లక్ష్మి చిరునవ్వుతో “వారిని ఏమైనా చేశారా? చేయించారా?” అన్నది భర్తతో.

“ఎవరిని?”

“విపినుని”

శివచరణుడు నిస్పృహతో “ఏంచేస్తాను? ఏం చేయగలను? నేను సామాన్యమనిషిని” అన్నాడు.

హరిలక్ష్మి ఉద్విగ్నరాలై “అంటే?” అన్నది.

“మీ చెల్లెలు అంటూవుంటుందిగా రాజ్యం బావ గారిదికాదు-బ్రిటిషు ప్రభుత్వానిదని!” అన్నాడు శివచరణుడు.

“అలా అందా ఏమిటి? అయితే - సరే...” అన్నది హరిలక్ష్మి.

“అయితే సరే ఏమిటి?”

భార్య కొంచెం సంశయపడుతూ “చిన్నకోడికోడలు ఎప్పుడూ అలాంటిమాటలు అనదే? చాలమంది లేనిపోని మాటలు కల్పించికూడా చెబుతువుంటారు” అన్నది.

“దీనిలో ఆశ్చర్యపడ వలసిందేమీ లేదు. ఈమాట నేను నాచెవులారవిన్నాను” అన్నాడు శివచరణుడు.

హరిలక్ష్మికి ఈమాటయందు నమ్మకం కలుగలేదు. కాని అప్పుడు భర్తను సంతోష పెట్టటానికి కోవంకి నవర్పుతూ

“ఏనుండి! ఇంతగర్వమా! నన్ను అన్నదేదో అన్నది బాన వృతావు; నీశారనంకాస్త కాపాడకూడమా?” అన్నది.

“హిందూ కుటుంబాలలో అంతా అలాగే వుంటారు. కాని ఈమెచగువున్నవిద్యాంసురాలుగా? అందుకే నే నన్నవ మాన పరచి ఎవరూ బతికబైట పడ లేదు. బైటకొంచెం పని వుంది వెళతాను” అనిశివచరణుడు బైటికి వెళ్ళిపోయాడు. హరిలక్ష్మీమూట చెప్పాలనుకున్న విధంగా చెప్పలేకపోయింది. ఇంకా పైగావ్యతిరేకమైంది. భర్త వెళ్ళిపోయిన తర్వాతకూడ ఆమె ఈనంగతి తలుచుకోసాగింది.

బైటక చేరికి వెళ్ళిశివచరణుడు విపినుని పిలిపించి “అయి .దా రేళ్లనుంచి నీతో చెబుతున్నాను విపిన్? మీ పశువులను తొలగించమనీ, రాత్రి పూటనిద్రపోనూనికి నాకుచాల ఇబ్బందిగా వుందనీ, అయితే నువ్వనామాట వినకుండావుండటానికే నిశ్చయించుకున్నావా!” అన్నాడు.

విపినుడు ఆశ్చర్యచకితుడై “నేనొకసారికూడా విన లేదే అన్నయ్యా?” అన్నాడు.

శివచరణుడు చాల చురుకైనగా “నా నోటితో కనీసం నీకు పదిసార్లు చెప్పాను. నీ జ్ఞాపకంలేకపోతే ఏమీకష్టం లేదు. ఇంతపెద్ద జమీందారీని వాలించేవానిమాట మరచి పోతే కుదరదు. సరే, ఏమైనా కానీ,—ఇతరులచోటులో ఇంత కాలంపాటు పశువులను కట్టివెయ్యవచ్చునో, లేదో కొంచెం బుర్ర వుపయోగించాలి. రేపే అక్కడనుంచి తొలగించు. నాకు తీరిక లేదు. నీకిదే చివరిసారి చెబుతున్నాను” అన్నాడు.

విపినుని నోటివెంట అనలే మాటరాదు. దానిమీదట అత్యంతాశ్చర్యకరమైన ఈప్రస్తావనముగదు అతను ఒక్కసారి స్తంభించిపోయాడు. తన తండ్రి కాలంనుంచి ఆస్థలం తనదే ననుకుంటున్నాడు. అది ఇలగులదన్న అబద్ధాన్ని అతను వ్యతిరేకించలేక మెదలకుండా ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు.

అతనిభార్య ఈ సంగతులన్నీవిని “ప్రభుత్వ న్యాయ స్థానంవుందిగా?” అన్నది.

విపినుడు మాట్లాడ లేదు. అతనెంత మించివాడు కాక పోయినా ‘బ్రిటిషు ప్రభుత్వపు న్యాయాలయద్వారాలు ఎంత విశాలంగా తెరిచివున్నా—వేదలు వెళ్ళుతగ్గదారి దానిలో కించిత్ కూడా లేదని అతనికి బాగా తెలుసు. చివరికి జరిగినల సిందేదో అదే జరిగింది. మర్నాడు వెదబాబుగారి మనుషులు వచ్చి ఆసాత పశువుల సావిడి పడగొట్టి దానిస్థానాకే వెద్దప్రహరీ కట్టారు. విపినుడు స్తేషనుకు వెళ్ళి రిపోర్టుచేశాడు. కాని ఆశ్చర్య మేమిటంటే శివచాణుని ప్రహరీగోడ తయారుకాంతవరకు అక్కడికి ఒక్క ఎంట్రిటోపీగూడారా లేదు. విపినునిభార్యచేతి గాజులమ్మి దావావేయించింది. గాజులు పోయినాయేగాని జరిగింది మాత్రం శూన్యం. అతని మేలుకోలే విపినునిపెత్తలి ఈ ఆపదలసమయంలో విపినుని భార్యను హరిలక్ష్మి దగ్గరకు వెళ్ళమని సలహాయుచ్చింది. దీనిమీద ఆమె “సింహాంముందు చేతులు జోడించుకు నుంచుంటే ఏం లాభం అత్తా? పోవల సిన ప్రాణాలు పోతాయి—ఇంకా అనుమానమెందుకు!” అంది.

ఈమాట హరిలక్ష్మి చెవినిపడినప్పుడు మెదలకుండా వూరుకుంది. ఏ సమాధానమివ్వటానికి ప్రయత్నించలేదు.

కాశీలో గాలిమార్పు చేసుకువచ్చినతర్వాత ఒక్క రోజునకూడా ఆమె వంట్లో బాగుండలేదు. ఈ ఘటన జరిగిన సంవత్సరానికి ఆమెకు మల్లా జ్వరం రాసాగింది. కొంత కాలంవరకు పూళ్ళోనే వైద్యం జరిగింది. కాని ఏమీ లాభం లేకపోయింది. అప్పుడు డాక్టరుసలహానుబట్టి ఆమెనుల్లా పరదేశానికి వెళ్లవలసివచ్చింది.

అనేక పనుల వత్తిడివల్ల ఈసారి శివచరణుడు వెళ్లటానికి పడలేదు. అతనుపూళ్ళోనే వుండిపోయాడు. వెళ్లేటప్పుడు లక్ష్మీ పతితో ఒకవిషయం చెప్పటానికి లోలోన చాలమధన పడింది. కాసి అతనిముందు నోరెత్తి చెప్పలేక పోయింది. వారిని మాటిమాటికీ ప్రతిమాలటం అనవసరం - దీనిఅర్థం వారు తెలుసుకోలేరు - అనుకున్నది.

౪

హరిలక్ష్మిరోగస్థ శరీరానికి బాగా స్వస్థత చిక్కేటప్పటికి ఈసారికొంచెం దీర్ఘ కాలం పట్టింది. ఘనమారు ఒకసంవత్సరమైన తర్వాత ఆమె బేల్ పూర్ తిరిగవచ్చింది. ఆమెకేవలం జమీందారుకి ప్రియమైన భార్యే కాదు - ఇంత పెద్దకుటుంబానికి యజమానురాలు కూడాను. అందుచేత వీధిలో స్త్రీలంతా గుంపులుగుంపులుగా ఆమెను చూట్టానికి వచ్చారు. వరుసకు పెద్దవారు ఆశీర్వాదించారు. చిన్నవారు నమస్కరించారు. రానిదల్లా ఒక్కపివినుని భార్యే. ఈసంవత్సరంలోవల

విపినుని ఇంటివారెలావున్నారో, వారిమీదనడుస్తున్న కేసులు దావాలు ఏమైనాయో - వీనిలో ఏసంగతి ఎవరివల్లా తెలుసుకోటానికే ఆమెప్రయత్నించలేదు. పతి తన్ను చూట్టానికివచ్చినప్పుడల్లా అన్నిటికన్న ముందు హరిలక్ష్మి మనసులో వారిని గురించి తెలుసుకోటానికి కుతూహలం కలిగేది - కాని ఒక్కనాడు భర్తను ఒక్కమాటకూడా అడగలేక పోయింది. అడగటానికి ఆమెకు భయమేసేది. ఇంతకాలంలో ఏదో విధంగా చక్కబడి వుంటుంది. ఇప్పుడు వీరికోపంలో అంత తీవ్రత లేదు. మళ్ళీకదిలిగిచితే మొదటిగాయం మళ్ళారేగుతుందని - ఇప్పుడా తుచ్చ విషయాలన్నీ జ్ఞాపకమే లేనట్టు మెదలకుండా వుండేది. అటుశివచరణుడుకూడా ఏనాడూ విపినునిసంగతి తీసుకువచ్చేవాడుకాదు. తనభార్య అవమానం సంగతి మర్చిపోలేదు. ఆమె సరోక్షంలో దీనికి తగినఫర్పాట్లు అతనుచేసి వుంచాడన్న సంగతిహరిలక్ష్మికి చెప్పలేదు. లక్ష్మీయింటికివచ్చి తనకళ్లతో అంతా చూస్తుంది. అప్పుడు ఆమె ఆనందానికి అంతువుండదని అతని మనసులో వున్నది.

ఎక్కువ ప్రొద్దొక్కకముందే పెద్దత్త బలవంతంవల్ల లక్ష్మిస్నానంచేసి నిశ్చింతగా కూర్చున్నది. ఇంతలో మళ్ళా ఆమెవచ్చి “ఇంకానువ్వు చాలబలహీనంగా వున్నావు. అమ్మాకిందకు వెళ్లకు నీకుభోజనం ఇక్కడికే తెప్పిస్తాను.” అన్నది.

లక్ష్మి అడ్డుపెడుతూ నవ్వి “నా వంటలో మునుపుటంత కులాసా ఏర్పడింది అత్తా! నేను కిందకు వంటింట్లోకి వెళ్ళి భోంచేసి వస్తాను. పైకి అన్నీ మోసుకురావటం నేనికి, పదకిందకే వెళదాం” అన్నది.

పెద్దత్త 'శివుడు వద్దన్నాడు' అని ఆపింది. ఆమె అనుజ్ఞ పొంది దాసీది నీళ్ళుచల్లి పీటవేసింది. మరుక్షణంలోనే వంట మనిషి భోజనం తీసుకుని హాజరైంది. ఆమె పల్లెంపెట్టి వెళ్ళి పోయిన తర్వాత లక్ష్మీ పీటమీద కూర్చుంటూ "ఈవంట మనిషి ఎవరత్తా? ఇదివరకెప్పుడూ చూడలేదే!" అన్నది.

పెద్దత్త నవ్వి "గుర్తించలేదా ఏమిటి. చిన్నతోడికోడలు విపినుని భార్య—" అన్నది.

లక్ష్మీ స్వబురాలై పోయింది. తనొక్కసారి ఆశ్చర్య చకితురాలను చేయటానికే ఇంత పడయంత్రంపన్ని ఈ విధంగా దాచివుంచారను న్నది. కొంచెంసేపట్లోనే తమాయించుకొని జిజ్ఞాసతో పెద్దత్త మొహంకేసి చూడసాగింది.

"విపినుడు చనిపోయాడు. వినేవుంటావేమో?" అన్నది పెద్దత్త.

లక్ష్మీ ఏమీవినలేదు. ఇప్పుడు ఆమె ముందు పల్లెంపెట్టి పోయిన ఆవిడ విధవ అని ఆమె వంక చూస్తేనే కనపడుతూ వుంది. ఆమె తలకాయ వూపించి ఆ!" అన్నది.

పెద్దత్త తక్కిన గాథను గురించివర్ణిస్తూ "మిగిలింది కాస్తా దావాఖర్చులకు స్వాహా చేసి విపినుడు చనిపోయాడు. తక్కిన బాకీకింద ఇల్లుకూడా పోయేటట్టు వుందని చూచి— ఒకటిరెండు సంవత్సరాలు నీ రెక్కలకట్టం చేసుకుని బాకీ తీర్చు కనీసం కూర్చోటానికి నీకొడుక్కైనా కాస్త పంచ మిగులుతుంది - అనిమేమే సలహా యిచ్చాము" అన్నది.

లక్ష్మీ తెల్లమొహంలో మెదలకుండా అలాగే కళ్ళప్ప లించుకొని మెదలకుండా చూస్తూవుండి పోయింది. పెద్దత్త

ఒక్కసారి కంఠస్వరంమార్చి “అయినా నేనొకసారి వంటరిగా తీసుకెళ్ళి - జరగవలసిందేదో జరిగిపోయింది. ఇప్పుడు అప్పు నప్పు చేసుకొని ఒకసారి కాశీకి వెళ్ళి పెద్దమ్మగారి కాళ్ళమీద పడు. పిల్లవాణ్ణిచేత ఆమెపాదాలు నట్టించి - వీడితప్పేమీలేదు అక్క వీడికాపాడు - అన మని చెప్పాను. అన్నది.

మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ పెత్తలి కళ్ళుతుడుచుకొని “నోరు మూసుకొని వంచినతల ఎత్తకుండా కూర్చుంది. అవునని కాని కాదనికాని ఒక్కమాటకూడా మాట్లాడలేదు” అన్నది.

దీని నేరమంతా నానెత్తిమీదే వచ్చిపడిందని హరి లక్ష్మి గ్రహించింది. ఆమెనోట్లోఅన్నది అంతా విషమై పోయింది. మళ్ళీఒకముద్దకూడా మీద లేకపోయింది. ఏదో పని మీద పెద్దత్త బైటికి వెళ్ళి కొంచెంసేపున్న తర్వాత మళ్ళాతిరిగి వచ్చి లక్ష్మిపళ్లెంకేసిచూచి చకితురాలై పోయింది. “చిన్నదానా ! చిన్నదానా !” అనిబిగ్గరగా పిలువ సాగింది.

విపినుని భార్యవాకిటికి బైటకువచ్చినుంచోగానే మండి పడింది. ఇంతకు ముందే కరుణతో ఆమెకళ్ళల్లో వాడిననీళ్ళు చప్పున ఎక్కడమాయమై పోయినాయో తెలియదు తీవ్ర స్వరంతో “ఇంతనిర్లక్ష్యంగా పనిచేస్తే కదరదు ! అమ్మాయి ఒక ముద్దకూడా నోటపెట్టలేదు. అంతలక్షణంగా చేశావా ఏమిటివంట” అన్నది.

వాకిటి బైటినుంచిఈ తిరస్కారానికే మీసమాధానం రాలేదు కాని ఇతరుల అవమాన భారంతో సిగ్గువేదనల వల్ల హరిలక్ష్మి వంచిన తలఎత్తలేదు.

“వంటగ తైనని బైలుదేరావు. ఇలాచెడగొడితే ఏమీ కుదరదు తక్కిన అయిదుగురితోపాటు నువ్వుకూడా చెయ్యాలి ఇదే చెబుతున్నాను” పెద్దత్త మల్లా..

విషినునిభార్య ఈసారి మెల్లగా “నాశక్తి వంచన లేకుండా అలాగే చేస్తున్నాను. అత్తా! ఇవ్వాలి ఏమైందో తెలియటంలేదు అని ఆమెకిందకు వెళ్ళిపోయినమీదట లక్ష్మి లేచి నుంచోగానే పెద్దత్త గల్లంతు చేసింది. లక్ష్మి వినయంగా “ఎందుకు అలా ఇదంతావు అత్తా? నావంట్లో బాగాలేదు అందుకనితినలేదు. ఆమెవంటలో ఏమీలోటులేదు” అన్నది.

చేతురూ మొహమూ కడుక్కొని హరిలక్ష్మి తన గదిలోకి వెళ్ళేటప్పటికి ఆమె హృదయంలో ఒకవిధమైన వ్యధ కలుగసాగింది. అనేక విధాలైన అవమానాలను సహిస్తూ కూడా విషినుని భార్య ఈ ఇంట్లో నౌకరీ చేస్తూవుంది. చిన్న తోడికోడలకు అయినా ఒక ఓర్పు వుంది. తప్పు లేకుండా దుఃఖం సహించే ఓర్పు కాని లక్ష్మికి స్వయంగా ఎక్కడ ఏమీ కలిగివుంది.

రాత్రి లక్ష్మి భర్తతోయింకేంమాట్లాడుతుంది! అతన్ని సరిగా చూడనుకూడా లేకపోయింది. ఇవ్వాలి ఆమె ఒక్క నోటిమాటతో విషినుని దుఃఖమంతా దూరమాతుంది. నిస్సహాయ అబలమీద ఇంతవగ లీర్చుకునే మఃషివద్ద అతని పౌరుషానికి ఇది నీచంగా కనపడ్డది. కాని యాచించి హీనతకు కనపర్చటం లక్ష్మికి ఏవిధంగానూ మనసాప్పలేదు.

శివచరణుడు కొంచెం నవ్వి “చిన్నతోడికోడలు కనపడిందా? చెప్పు. ఎట్లా వంట చేస్తూవుంది” అన్నాడు.

హరిలక్ష్మి సమాధాన మివ్వలేకపోయింది. ఇతనే తన భర్త ఇతనితో వుండే జీవితపర్యంతం కాపరంచెయ్యాలి! అని ఆలోచించుకుంటూ ఆమె మనసులో భూమాతా! బ్రద్దలైపో అనసాగింది.

మర్నాడు పొద్దున్నే లేవగానే హరిలక్ష్మి దాసీచేత పెద్దత్తకు కబురంపించింది జ్వరం వచ్చింది. ఇవ్వాలనిననని.

పెద్దత్త ఆమెగదిలోకి వచ్చిజలవంతపెట్టి చంపింది. ఆమెశుష్కవదనమూ, ఆకంఠస్వరమూ చూచి - అమ్మగారు ఏదోదాయటానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు సందేహపడింది. “నీకు నిజంగా జ్వరంరా లేదు అమ్మాయి?” అన్నది.

లక్ష్మితలవూగించి బిగ్గరగా “నాకుజ్వరం వచ్చింది. బిగ్గరగా “నాకుజ్వరం వచ్చింది, నేనేంటినను” అన్నది.

డాక్టర్ని బైటనుంచే పంపిస్తూలక్ష్మి “మీమందువల్ల నాకేం లాభంలేదని మీకు తెలుసు- మీకు వెళ్ళండి” అన్నది.

శివచరణుడు వచ్చి - చాలాఅడిగాడు కాని ఏమాటకూ అతనికి సమాధానం రాలేదు.

మరిరెండు మూడురోజులు ఈవిధంగానే గడిచేప్పటికి ఇంట్లోవారంతా ఏదో అజ్ఞాతఆశంకతో పుద్విగ్నులైపోయారు.

ఆరోజున ఘనూరు చూడుర్కూములకు లక్ష్మి సందు లోంచివచ్చి -నిశ్శబ్దంగాపైకి వెళుతూవుంది. పెద్దత్త వంటింటి వసారాలోంచి ఆమెను చూచి“విసినునిభార్య ఎని చూచావా అమ్మాయి! ఈవిడ చినరకు దొంగతనానికికూడా దిగింది” అన్నది బిగ్గరగా.

హరిలక్ష్మి దగ్గరకు వెళ్ళి నుంచున్నది. చిన్నకోడలు మెదలకుండా తలవంచుకొని కూర్చునివుంది. ఒక తపాలాలో

కొంచెం అన్నం అంగవస్త్రంతో మూతవేసివుంది. పెద్దత్త దాన్ని చూపిస్తూ “నువ్వే చెప్ప అమ్మాయి! ఇంత అన్నం కూర ఒక మనిషి తినగలడా? ఇంటికి తీసుకెళుతూవుంది కొడుక్కు అనేకసార్లు చెప్పాను. శివచరణుని చెవిని పడింది. ఇంకేం వుండాలి. మెడపట్టుకు బైటికి గెంతుస్తాడు. నువ్వు యజమానురాలవు, దీనికి న్యాయం చెప్ప” అని పెద్దత్త. తన కర్తవ్యం మొదట పూర్తయినట్లు శ్వాసవిడచింది.

పెద్దత్త గల్లెతు విని ఇంట్లో నొకరు-చాకర్లంతా పరు గెత్తుకు వచ్చి తమాషా చూడసాగారు. వారందరి మధ్యా చిన్నకోడలూ-వారి యజమానురాలు కూర్చుని వున్నారు.

ఇంత అల్పవిషయానికి ఇంత కాండ జరుగు తుందని లక్ష్మి స్వప్నంతోకూడా అనుకోలేదు. ఈ అభియోగానికి ఏం సమాధానంచెబుతుంది? లజ్జాభిమానాలతో ఆమెతలకూడా ఎత్తలేకపోయింది. లజ్జ ఇంకెవరకీకాదు - తనకే. ఆమె కళ్ళ వెంటకన్నీరు కారసాగినై ఇంత మౌదియుుడు ఆమెపట్టుబడి నట్లూ విపినునిభార్య దాన్నివిచారించటానికి కూర్చున్నట్లు అనిపించింది.

రెండుమూడునిమిషాలు అలాగేడండి చప్పున తమాయించుకొని లక్ష్మి “మీరంతా వెళ్ళిపోండి పెద్దత్తా!” అన్నది.

ఆమె పైగననుసరించి అంతావెళ్ళిపోగానే లక్ష్మిలోడి కోడలు దగ్గర కెళ్ళికూర్చుంది. చోో ఆమె మొహమెత్తిచూచింది. అమెకళ్ళ వెంటకూడా బొటబొట కన్నీరుకారుతూ వున్నాయి. “నేను మీఅక్కనుచెప్పి!” అనిఆమె తనపయట చెంగుతో ఆమెకన్నీళ్లు తుడిచింది

చిత్రకారుడు

ఈ కథ జరిగేటప్పటికి బర్మా దేశము ఇంగ్లీషువారి ఆధీనం కాలేదు. అప్పుడు దానికొక రాజున్నాడు రాణివున్నది మిత్ర రాజులున్నారు, సైన్య సామంతులున్నారు. వారే స్వయంగా తమ దేశాన్ని పాలించుకుంటున్నారు.

మాండలే రాజధాని. కాని రాజవంశంలో అనేక మంది అనేక పట్టణాలలో వాసమేర్పరచుకొని స్థిరపడి పోయారు.

వారిలోంచి ఎవరో ఒక రాజవంశీయుడు చాలకాలం క్రిందట పేగ్గరికి అయిదుకోసుల దక్షిణాన ఇమేదిక్ గ్రామం వచ్చి స్థిరపడిపోయాడు.

అతనికి విశాలమైన ప్రాసాదాలు, సుదీర్ఘమైన వృద్ధాన వనాలూ, తగినంత ధన సంపత్తి, పెద్ద జమీందారీవున్నాయి. పరలోకాన్నుండి పిలుపు వచ్చేటప్పటికి వీటన్నిటి యజమాని మిత్రుణ్ణి పిలిచి “హరిబాబూ, నీకుమారునికి నాకుమార్తె నిచ్చి చెయ్యాలని వుంది. కాని ఆశుభ ఘడియలు నేను చూడ లేక పోయాను. కళ్యాణిని విడచిపోతున్నాను. ఆమెను కనిపెట్టుతు వుండు” అన్నాడు.

ఇంతకన్న ఎక్కువ చెప్పే అవసరం కనిపించ లేదు. అతనికి హరిబాబు బాల్య స్నేహితుడు. ఒకరోజున అతని

వద్దకూడా బాగాధనసంపదలున్నాయి. కాని గుళ్లుగోపురాలు కట్టించటమూ, యాచకులకు దానధర్మాలు చేయటంతో సర్వం నాశనం చేసుకోవటమేగాక చాల రుణపడిపోయాడు. అయినా జీవితంలో తన ఈ బాల్యస్నేహితుని గుర్తించటానికి అతనికి చక్కని అవకాశం దొరికింది. చివరకి తన సర్వస్వంతో బాటు ఏకైక పుత్రికను కూడా నిర్భయంగా అతని చేతికి అప్పగించడానికి కించిత గూడా వెనుకాడలేదు. కాని వారిబాబుగూడా ఈదాయిత్వాన్ని ఎక్కువకాలం వహించనవసరం లేకపోయింది. అతనికి గూడా 'అద్దరి' సమన్లు వచ్చాయి. ఆమహామాన్యమైన పరమానాను శిరసావహించి ఆవృద్ధుడు సంవత్సరం తిరిగి రాకముందే ఎక్కడి భారం అక్కడవదిలివేసి అజ్ఞాతంకేసి వెళ్లిపోయాడు.

ఈ ధర్మప్రాణియందు గ్రామవాసులకు ఎంత సద్భావమూ' శ్రద్ధాభక్తులు వున్నాయో అంత ప్రచండోత్సాహంతోనే - అతని అంత్యక్రియలు జరిపారు.

వాఁ బాబుమృతక శేబరాన్ని పూలమాలతోనూచందన సుగంధాలతోనూ అలంకరించి, నృత్యగీతాలతో, మేళతాళాలతో స్మశానవాటికకు తీసుకళ్ళారు. అతను వృద్ధాప్యంలో మల్లాసజీవంగా వూరేగుతున్నాడా అనిపించింది.

పితృశోకపు ఈ వృత్కటానందోత్సవం నుండి క్షణం సేపు ఏదోవిధంగా వారిపోయి వచ్చే శేఖర్ ఒక నిర్జన వృక్షం కిందకూర్చుని ఏడుస్తున్నాడు. ఇంతలో హఠాత్తుగా తృల్చిపడి వెనక్కి తిరిగి చూచేటప్పటికి-కళ్యాణి నుంచునివుంది. ఆమె పయటచెంగుతో మెదలకుండా అతని కళ్లుతుడిచింది. తర్వాత

చెంతకు వచ్చి కూర్చుని అతని కుడిచేతిని తన చేతిలోనికి తీసుకొని మెల్లగా “బాబుగారు చనిపోయారు. కాని నీ కళ్యాణి ఇంకా బ్రతికే వుందిగా!” అన్నది.

శేఖర్ బామ్మలు గీస్తూ వుంటాడు. తను గీచిన ఆఖరు చిత్రం ఒక వ్యాపారస్తుని ద్వారా రాజదర్బారుకు పంపించాడు. రాజు ఆ చిత్రాన్ని చూచి సంతసించి బహుమూల్యమైన తన ముద్రను బహుమతిగా యిచ్చాడు.

ఆనందంతో కళ్యాణి కళ్లవెంట నీళ్లుతిరిగినాయి. ఆమె అతనిపక్కను నుంచుని మృమస్వరంతో “ప్రపంచంలో నువ్వు అందరికంటే గొప్ప చిత్రకారుడ వౌతావు శేఖర్!” అన్నది.

శేఖర్ నవ్వి “అయితే నేను బాబుగారి రుణంతీర్చుకోగలనన్నమాట!” అన్నాడు.

ఉత్తరాధికార సూత్రం ప్రకారం కళ్యాణి అతనికొక విధంగా పెట్టుబడిదారు. అందుచేత ఆమె ఈమూటకు చాల సిగ్గుపడి “నువ్వు మూటమూటకూ ఈవిధంగా ఎత్తిపొడిచావంటే నేను మళ్లా నీదగ్గర కేరాను” అన్నది.

శేఖర్ మెదలకుండా పూరుకున్నాడు. కాని తండ్రి రుణం తీర్చుకోకపోతే ముక్తికలుగ నన్నమహావిపత్తి సంగతి జ్ఞాపకం రాగానే అతని హృదయాంతరాళమంతా కంపించి పోయేది.

ఇప్పుడు శేఖర్ పరిశ్రమ చాల ఎక్కువైంది. అతను జాతకకథలో ఒక ప్రసంగాన్ని చిత్రంగా తీసిగీస్తున్నాడు. ఇవ్వాలి రోజల్లా అతనికి తలెత్తి చూట్టానికి కూడా తీరిక దొరకలేదు.

కళ్యాణిరోజులొకప్పుడు అలాగ ఇవ్వాలని కోరుకుంటుంది. శేఖర్ పడక గది, చిత్రాలు గీచుకునే గది అమెస్వయంగా తనచేతులతో సర్ది, సామానంతా పొందికగా అమర్చిపోతూవుండేది. ఈపని భారంతంతా నొకరుచాకర్ల మీద పెట్టే ధైర్యంతో పోయింది ఆమెకు.

ఎదురుగా ఒకనిలువుటద్దంవుంది. దానిలోనుంచి శేఖర్ ప్రతిబింబం కనపడుతూవుంటుంది. కళ్యాణిచాలాసేపుదానికేసి తదేకధ్యానంతో చూచిన తర్వాత ఒకనిట్టూర్పువిడచి “శేఖర్ నువ్వనాలాగ ఆడపిల్లవై తే ఈపాటికి - దేశానికి రాణివయ్యే దానివి” అన్నది.

శేఖర్ తలెత్తి నవ్వుతూ “ఎలాగా? చెబుదూ!” అన్నాడు.

“రాజునిన్ను పెండ్లాడి తనసింహాసనం మీద కూర్చో పెట్టుకుంటాడు. అతనికి ఇంకా అనేకమంది రాణులున్నప్పటికీ ఇలాంటి ఛాయ, ఇలాంటినుదురు, ఇలాంటి మొహమూ వారిలో ఎవరికుంటాయి?” అనిఅతను తనవనిలో లగ్నమయ్యింది. అతను మాండలేలో బొమ్మలు గియ్యటంనేర్చుకుంటున్నప్పుడు - అప్పుడప్పుడూ ఈమాటే వినవచ్చేసంగతి శేఖర్ కి జ్ఞాపకమొచ్చింది.

అతనునవ్వి “రూపాన్ని దోచుకోటానికికేదై నా ప్రపాయముంటే బహుశానన్న తొలగించి నువ్వుస్వయంగా రాజుకు ఎడమవైపున కూర్చుంటావేమో!” అన్నాడు.

కళ్యాణి ఈఅభియోగానికేమీ సమాధానమివ్వలేదు. కానిలోలోన “నీవుస్త్రీలాగ దుర్బలుడవు, కోమలమైనవాడివి

అందమైనవాడివి - నీరూపం అపారమైనది' అనుకున్నది.

ఆమెమనసులో అతనిరూపం.ముందు తన్ను చాలతుచ్చు
రాలనను కున్నది.

3

ప్రతి సంవత్సరమూ వసంతారంభంలో ఈ మేదినీ
గ్రామంలో అత్యంతసమారోహణలో గుర్రపుపందాలు జరు
గుతూవుంటాయి. దానికోసమే, ఇవ్వాలి పూరిబైలు మైదానంలో
పెద్దగుంపు పోగైంది.

కళ్యాణి మెల్లగా శేఖర్ వెనుకకు వచ్చి నుంచున్నది.
అతను ఏకాగ్రచిత్తంతో చిత్రం గీస్తున్నాడు. అందుచేత
ఆమె అడుగుల చప్పుడు వినపడలేదు.

“నేను వచ్చాను, కొంచెం వెనక్కి తిరిగే నాచూడు”
అన్నది కళ్యాణి. శేఖర్ చకితుడై వెనక్కి తిరిగిచూచి
“తలవని తలంపుగా ఇవ్వాలి ఇంతముస్తాబు దేనికి?”
అని అన్నాడు.

“అరే, ఇవ్వాలి మనపూల్లో గుర్రపు పందాలని నీకు
తెలియదా ఏమిటి? గెలిచినవారు ఇవ్వాలి నా మెల్లో
మాలవేస్తారు.”

“ఏమో, నాకు తెలియదే” అని శేఖర్ మళ్లా తూలిక
తీసుకోబోతూ వుండేటప్పటికి కళ్యాణి అతన్ని కౌగలించు

కొని “లేదు. నీకు తెలుసు. లే, ఇంకెంత ఆలస్యం చేస్తావు?” అన్నది. వీరిద్దరూ బహుశా సమాన వయసు గలవారే. శేఖర్ నాలుగైదు నెలలు పెద్ద అయితే కావచ్చు, కాని బాల్యం నుంచి వారీవిధంగానే వంధాసమిదేళ్లు గడిపారు. ఆడారు, పాడారు, కొట్టుకున్నారు తిట్టుకున్నారు, ప్రేమించుకున్నారు.

ఎదురుగా నున్న పెద్దనిలువుటద్దంలో రెండు మొహాలు రెండు గులాబి పువ్వులలాగ వికసించాయి. శేఖర్ వాటిని చూపించి “వాటినిచూడు” అన్నాడు.

కళ్యాణి కొంచెంసేపు వగళు మెదలకుండా అత్యంత నేత్రాలతో చిత్రాలలా అన్నట్టు వాటిరెంటి కేసిచూస్తూవుండిపోయింది. ఇవ్వాళ అగస్మాత్తుగా - మొట్టమొదటసారి - నేను కూడా చాలాఅందగత్తెను - అనుకున్నది. ఆనంద పరవశంతో ఆమెకళ్లుమూసుకొని - అతని చెపలోమెల్లగా “నేనుచంద్రుని కళంకం లాంటిదాన్ని” అన్నది. శేఖర్ ఆమెమొహాన్నిమరింత దగ్గరకులాక్కుని “లేదు, నువ్వుచంద్రుని కళంకమూకాదు, ఎవరి కళంకమూకాదు. నువ్వుజాబిల్లి వెలుగువు. ఇంకొకనారి బాగాచూచుకో” అన్నాడు.

కాని కళ్యాణికి కళ్లుతెరవటానికి ధైర్యం లేకపోయింది. ఆలాగే రెండు కళ్లూమూసుకుని కూర్చుంది.

బహుశా చాలా సేపటివరకు ఇలాగేగడచి పోయేదేమో కాని అప్పుడు ఒక పెద్దగుంపు ఆడుతూ పాడుతూ ముందునుంచి వెళ్ళటం కనపడింది. కళ్యాణి ఆతురంతో లేచి నుంచుని “పద వేళయింది” అన్నది.

“కాని నేను రావటంకదరదు కళ్యాణి!”

“ఎందుకని?”

“నేను ఈచిత్రాన్ని అయిదురోజులలో పూర్తిచేసుకు
వస్తానని మాటయిచ్చాను.”

“వాయిదానాటికి యివ్వకపోతే?”

“మాండలే వెళ్ళిపోతాను. చిత్రమూ తీసుకోడు,
డబ్బూ యివ్వడు”

డబ్బుమాట రాగానే కళ్యాణి బాధపడుతుంది, సిగ్గు
పడుతుంది. ఆమె కోపించుకొని “నేను దీనికోసం ఎళ్ళు విర
గొట్టుకోనివ్వను” అన్నది.

శేఖర్ ఈమాటకేమీ సమాధాన మివ్వలేదు. కాని
పితృ రుణాన్ని గురించి-జ్ఞాపకం రాగానే-అతని మొహంమీద
ఆనరించినమాలిన్యాన్ని మరో వ్యక్తి దృష్టికికూడా పడింది.

“చిత్రం నాకే అమ్మో. నేను రెట్టింపుధర యిస్తాను”
అన్నది కళ్యాణి.

శేఖర్ కి దీనికేమీ సంశయంలేదు. నవ్వి “దీన్నేం
చేసుకుంటావు?” అన్నాడు.

కళ్యాణి మెడలోని బహుమూల్యమైన మణిహారము
చూపించి “దీనిలో ఎన్ని మణులు, ఎన్ని ముత్యాలు ఉన్నయో
వాటన్నిటితో ఈ చిత్రాన్ని ఆలంకరిస్తాను. తర్వాత పడక
గదిలో ఎదురుగుండా పెట్టుకుంటాను.” అన్నది.

“ఆతర్వాత ఏమి చేస్తావు?”

“తరువాత కిటికీలోంచి - పున్నమచంద్రుని వెన్నెల
వెలుగులు నిద్రపోతున్న నీ మొహం మీద నాట్యమాడు
తున్నాను...”

“ఆతర్వాత...”

“ఆతరువాత - నీనిద్రాభంగం చేసి....”

మాటపూర్తి కానేలేదు. ఇంతలో బండివాని పిలుపు వినిపించింది. కళ్యాణి బండి కిందనుంచునివుంది.

శేఖర్ విసుక్కుని “ఆ తర్వాత సంగతి మళ్లా వింటాను - ఇప్పుడప్పుడేకాదు. నీకు వేళైపోయింది. త్వరగావెళ్లు” అన్నాడు.

కాని ఈవిధంగా కాలం గడచిపోతున్నదన్న చింత కళ్యాణి ఆచరణలో కించిత్ కూడా కనపడ లేదు. ఆమె మరింత స్థిమితంగా కూర్చుని “నావంట్లో బాగాలేదు. నేను వెళ్ళను” అన్నది.

“వెళ్ళవా? మాటయిచ్చావుగా! నీకోసం అంతా వుత్సుకతతో మెడలెత్తుకుచూస్తూవుంటారు - నీకు తెలియదు”

కళ్యాణి - తలకాయ మరింత వూసి “చూస్తూవుండనీ మాటపోతుందని నాకేం సిగ్గులేదు. నేను వెళ్ళను” అన్నది.

“చా! చా! అలాచెయ్యకు!”

“అనులే నువ్వుకూడా రా!”

“రాగలిగితే తప్పకుండా వస్తాను. కాని నామూలంగా నీ మాట పోగొట్టనివ్వను. ఇక ఆపుచెయ్యకు”

అతని గంభీరవదనమూ, శాంత దృఢకారమూ విని కళ్యాణి లేచినుంచున్నది. అభిమానంతో ఆమె మొహం ఎర్రబడిపోయింది “నువ్వు నీవీలుకోసం నన్ను దూరంగా కొట్టదలచుకున్నావు. దూరంగానేనే పోతున్నాను. ఇంకెప్పుడూ నీ దగ్గరకు కూడరాను” అన్నది.

నిమిషమాత్రంలో శేఖరుని కర్తవ్యదృఢత్వం ప్రేమ జలంలో కరగిపోయింది. ఆమెను చెంతకు లాక్కుని నవ్వుతూ “అంత ప్రతిజ్ఞ చేయకు కళ్యాణీ! దాని పరిణామ మేమాతుందో నాకు తెలుసు. కాని ఇంకెక్కువ విలంబనం చేస్తే లాభంలేదు” అన్నాడు.

కళ్యాణి అలాగే మాలిన వదనంతో “నేలేకుండా నీ తిండి తిప్పలదగ్గరనుండి - పండుకు నేంతవరకు అన్నివిషయాల లోనూ - నువ్వే స్థితిలో వుంటావో దాన్ని నేను సహించలేని సంగతి నీకు తెలుసు. అందుకే నేను నవ్వునన్ను ఇవ్వాలి ఇక్కడ నుండి కదిలించ గలిగావు” అని సమాధాన మిచ్చింది.

అని ఆమె సమాధానికి ఎదురు చూడకుండానే త్వరగా ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోయింది.

౪

అపరాహ్ణ సమయాన కళ్యాణి సవారి బండిమీద మైదానానికి చేరుకునేటప్పటికి అక్కడపోగైన జనంలో పెద్ద కలవరము చెలరేగివుంది.

ఆమె శరుణి, రూపసి, అవివాహిత. అపార ధనరాశికి అధికారిణి, మానవ యావ్వనరాజ్యంలో ఆమెస్థానం చాల వున్నతమైనది. అందుచేత ఇక్కడ కూడా బహుమతులస్థానం ఆమెకే ప్రత్యేకించ బడింది. ఇవ్వాలి ఆమె ఘుమ్మగాలా

కృతచేయబడుతుంది. తర్వాత అందరి కంటే ముందుగా ఈ రమణి మెళ్ళో జయమాలవేయగలిగిన అదృష్టవంశుడు ఇవ్వాలి జగత్తుకంటెటికీ ఒకవిధమైన ఈర్ష్యా వస్తునైపోతాడు.

అలంకృతములయిన అశ్వములపై రక్తవసనధారులయిన యువకులు ఉత్సాహంతో తయారవుతున్నారు. చూడటానికి నేడు ప్రపంచములో వారికి అసాధ్యమైనదేదీ లేదనిపిస్తుంది నిర్జీత సమయం ఆసన్నమయింది. అదృష్ట పరీక్షకు, అందరూ ఒకపంక్తిగా నిలబడివున్నారు. క్షణకాలమయిన తర్వాతగంట తోపాటు, జీవన్మరణాశలను వదిలి తమ గుఱ్ఱాలను వదలారు.

ఇదివీరత్వం ఇదియుద్ధాంశము. కళ్యాణి తండ్రి, తాత, అంతాసైనికులే. యుద్ధంచేయడమేవారివృత్తి. స్త్రీ అయినప్పటికీ ఆమెరక్తంకూడ శరీరగుంతలా పొంగిపోయింది. విజయం పొందిన వానికి ఆమెహృదయ పూర్వకంగా స్వాగత మియ్యకుండావుండలేదు.

అందుచేత ఒకఅన్యగ్రామవాసి - అపరిచిత యువకుడు - శ్రీమజల పూరిత కరంతో ఆమెకు జయమాలవేసినప్పుడు - అనేకులరమణులకు కంటగింపుగా వుండకతప్పలేదు.

తెరిగి వచ్చేప్పుడు ఆమె అతనికి తనబండిలో స్థానమిచ్చి నిండు గొంతుకతో “మీవిషయంలో నేనుచాల భయపడ్డాను. ఒకసారి ఇంత ఎత్తయినగోడ దూకేప్పుడు కాస్తకాలుజారితే ఏమాతందో ననిపించింది” అన్నది.

యువకుడు వినయంగా తలవంచుకున్నాడు. ఈఅసామాన్య సాహసీ, బలిష్ఠవీరునితో కళ్యాణిలో లోన తన ఆదుర్భలకోమల చిత్రకారునినరిపోల్చుకుండా వుండలేకపోయింది.

యువకుని పేరు దివాకరుడు. మాటలసందర్భంలో అతను వున్నత కులస్తుడనీ, ధనవంతుడనీ, ఆమెకు దూరపు బంధువనీ కూడా తెలిసింది.

కళ్యాణి ఇవ్వాలి వారినందరినీ భోజనానికి పిలచింది. వారంతా బండ్లివెనుక గుంపుగా వస్తున్నారు. అసంత కోలాహలాలతోనూ, తాండవ నృత్యాలతోనూ చెలరేగిన ధూళి మేఘాలతో, అసభ్య సంగీతంతో అప్పటి సంధ్యాకాశం ఒక్కసారి కమ్మకుపోయింది.

ఈజనసమూహం తన ఇంటిముందునుంచి సాగిపోవుతూ వుండేప్పటికీ శేఖర్ క్షణంసేపు తనపని వదిలిపెట్టి కిటికీ దగ్గరకు వచ్చి మెదలకుండా చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. రాత్రి భోజనాలైన తర్వాత మరునాడు కళ్యాణి శేఖర్ తో “నిన్నరాత్రి చాల ఆనందంగా గడచింది. శ్రద్ధతో చాల మందివచ్చారు. తీరిక వుండదని నినొక్కణ్ణి మాత్రం పిలవ లేదు” అన్నది.

అతనా చిత్రాన్ని ప్రాణప్రదంగా తయారు చేస్తున్నాడు. అందుచేత వంచిన తల ఎత్తకుండానే “మంచిపని చేశావు” అని మళ్ళా తన పనిలో మగ్నమై పోయాడు.

కళ్యాణి ఆశ్చర్యంతో స్తంభించి పోయింది. కబుర్ల భారంతో ఆమె కడుపుబ్బి పోతూవుంది. పనితొందరవల్ల నిన్న శేఖర్ వుత్సవంలో పాల్గొనలేక పోయాడు. అందుచేత ఇవ్వాలి అతనితో చాలసేపటివరకు, చాలమాటలు మార్చాడదామని వచ్చింది ఆమె. కాని ఇక్కడ అంతా వ్యతిరేకమై పోయింది. ఒంటరిగా ప్రలాపాలు జరుగుతాయేమోగాని ఆలా

పాలు జరగవు. అందుచేత ఆమెస్తబ్ధురాలై కూర్చుని వుండి పోయింది. ప్రబలవుదాసీనత, గంభీర నీరసంతోషున్న షర పక్షపు ద్వారాలను తెరచి ఏవిధంగానైనా లోపల ప్రవేశిస్తానన్న సమ్మతం లేకపోయింది ఆమెకు. ప్రతిరోజూ ఆమె చేసే చిన్నచిన్న చిల్లర పనులన్నీ అలాగే పడివున్నాయి. ఏపనిలో చెయిజేసుకొటానికి ఆమెకు మనస్కరించలేదు. ఈవిధంగా చాలసేపు గడచిపోయింది. ఒక్కసారికూడా శేఖర్ తలెత్తలేదు? ఒకసారికూడా ఏప్రశ్న వెయ్యలేదు. నిన్నటి మహా ఘటనయందు అతనికి లేశమాత్రంకూడా క్షతాహలంలేనట్టే పనిమధ్య శ్వాస తీసుకోకొనికికూడా అతనికి తీరికలేక పోయింది.

చాలసేపటి వరకు ఆమె మెదలకుండా సిగ్గుపడుతున్నట్టు కూర్చున్నది. చివరికి ఏసిగి లేచి నుంచుని “నరే ఇక వెళతాను” అన్నది.

శేఖర్ చిత్రంమీద దృష్టి తొలగించకుండానే “అయితే పద” అన్నాడు.

వెళ్ళేప్పుడు కళ్యాణి మనసులో తను ఈమనుష్యుని ఆంతర్యంలో సంగతులు తెలుసుకున్నానని పించింది. అడుగు దాముసుకున్నది, ఒకసారి అడగాలని కోర్కెకూడా కలిగింది. కాని నోరెత్త లేక మెదలకుండా బైటికి వెళ్లిపోయింది.

ఇంట్లో అడుగుపెట్టగానే దివాకరుడు కూర్చునివుండటం చూచింది. గత రాత్రి ఆనందోత్సవాన్ని గురించి ధన్యవాదాలర్పించటానికి వచ్చాడు. అతన్ని కళ్యాణి బాగా కూర్చో బెట్టింది.

ఆవ్యక్తి మొదట కళ్యాణి ఐశ్వర్యం సంగతి ఎత్తాడు. తర్వాత కుల గోత్రాల విషయమూ. ఆతర్వాత ఆమెతండ్రి గార్హిభ్యాతిని గురించి రాజదర్బారులో వారి మాన నన్నా నాల విషయమూ చెప్పాడు. ఈవిధంగా అతను అనర్గళ ధారగా ఏమేమివాగుతూ పోయాడో తెలియదు.

ఆమె వాటన్నిట్లో కొన్ని విన్నది. కొన్ని ఆమె పర ధ్యానపు చెవులలో పడనేలేదు. అతను కేవలం బలశాలి నాహసమైన కాతేకాదు అత్యంత ధూర్తమానవుడుకూడాను. అతను కళ్యాణి వుదాసీనతను ధ్యానం చెయ్యలేదు. మాండలే రాజపరివార విషయంతో ప్రారంభించి చివరికి ఆమె సౌందర్య చర్చలోకి తీసుకొచ్చాడు. అతను మహావినయము నిలాగ - మాటిమాటికి ఆ రమణిసౌందర్య యశావనాలను గురించిన ప్రసంగాలు తీసుకురావటం చూచి ఆమెకు లోలోన చాల సిగ్గునిపించింది. కాని దానివల్లకూడా ఒక విచిత్రమైన ఆనందమూ, గౌరవమూ పొందకుండా వుండలేకపోయింది.

సంభాషణ ముగిసిన తర్వాత దివాకరుడు శైలవ్రతీను కొని వెళ్లబోతూ రాత్రి భోజనానికి ఆహ్వానం పుచ్చుకొని మరీ వెళ్ళాడు.

కాని అతను వెళ్లిపోయిన తర్వాత కళ్యాణి మనసంతా ఆసంభాషణలను తలచుకొని క్లేశపడసాగింది. పొరపాటున నోరుజారి పిలచిన ఈ నిమంత్రణమూలంగా ఆమె వ్యధకూ విరక్తికీ అంతులేక పోయింది. అప్పుడామె చప్పున నౌకరు చేతికిచ్చి మరికొంతమంది బంధువులకు కూడా ఆహ్వానాలు పంపింది. అతిథులు వేళకు హాజరయ్యారు. ఇవ్వాలకూడా సరస

నల్లాపాలతో నృత్యగీతాలతో భోజనాలు ముగిసేప్పటికి ఇంకెక్కువ పొద్దులేదు.

వ్యథతో ఆమె పండుకుంటానికి వెళ్ళింది. కాని కంటికి కునుకు పట్టలేదు. ఆశ్చర్యమేమిటంటే ఇంతసేపటి నుంచీ ఆనందవినోదాలాడుతున్న వారిలో ఎవరినంగతీ ఏమాటా ఆమె మనసులోనికి రాలేదు. అదంతా అనేక యుగాలనాటి అకించిత్కర ఘటన-వట్టి స్వప్నమూ సీరసమూ అయినట్టి ఆమెకు ఒక వ్యక్తిమాత్రం మాటిమాటికీ జ్ఞప్తికిరాసాగాడు. ఆమె వృద్ధ్యాన వనంలో ఒకమూల నిర్జన గృహంలో నిర్విఘ్నంగా వున్నాడు. నేటి ఈ వేడుక విన్నోదాలు, నృత్యగానాలు ఏవీకూడా అతని చెవిని పడటానికి కాస్తదారికూడా దొరుక లేదు.

చిరపరిచిత ప్రభాతం కాగానే కళ్యాణి మనసు ఆరాట పడ సాగింది. ఇవ్వాల ఆమె మల్లా శేఖర్ గదిలో కెళ్ళి కూర్చుంది. రోజులాగానే ఇవ్వాలకూడా అతను 'రా' అన్న ఒక్కమాటతో అతని సహజ అభ్యర్థనా కార్యక్రమాన్ని ముగించుకొని తన పనిలో లీనమైపోయాడు. దగ్గర కూర్చున్నాకూడా కర్మనిరతుడైన ఈ మానవుని సీరవతే ఆమె నుండి చాలదూరము పోయిందనిపించింది కళ్యాణికి.

మాట్లాడించటానికి కళ్యాణికిఎంత వెదకినా ఏప్రసంగము దొరిక లేదు. తర్వాత సిగ్గువిడచి "నీకింకా ఎంత పనివున్నది?" అన్నది.

"చాలా"

"అయితే ఈరెండు రోజులలోను ఏమిచేసావు?"

శేఖరు దీనికేమీసమాధానమిచ్చక సిగరెట్టుపెట్టి ఆమె వైపుచూసి “నేనీ సారాయి వాసనను సహించలేను” అన్నాడు.

కళ్యాణి ఈసంజను గ్రహించింది. ఆమె మండిపడి సిగరెట్టుపెట్టెను విసరికొట్టి “నేను ప్రోద్దున్నే సిగరెట్టుకాల్సి సిగరెట్టుతో వాసనను కప్పెట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించను. నేనేమీ లేకిజాతి బిడ్డనుగాను” అన్నది.

శేఖరు తలఎత్తి శాంతస్వరముతో “బహుశా నీగుడ్డలకు ఎక్కడైనా అయిందేమో నేనేమి కల్పించి చెప్పటం లేదు” అన్నాడు.

కళ్యాణి మెరపులాగ ఒక్కసారి లేచి నుంచుని “నువ్వు ఎంత నీచుడవో అంత ఈర్ష్యాళుడవుకూడాను. అందుకనే నన్నీవిధంగా అవమానపర్చావు. సరే నేను నాబట్టలను నీ యింటినుండి శాశ్వతంగా తీసుకుపోతున్నాను” అని ఆమె సమాధానానికి ఎదురుచూడకుండానే వెళ్ళబోతూ వుండేటప్పటికి శేఖర్ వెనుకనుండి పిలిచి శాంతంగా “నన్నింతవరకు ఎవరూ నీచుడనిగానీ ఈర్ష్యాళుడనిగానీ అనలేదు. నువ్వు ఒక్కసారి ఈఅధః పతనమార్గాన అడుగుపెట్టటానికి వుద్యుక్తురాలవయ్యావు. కాబట్టి నేను నిన్ను సావధానపర్చాను” అన్నాడు.

కళ్యాణి వెనక్కి తిరిగి నుంచుని “నేను అధఃపతన మార్గాన అడుగుపెడుతున్నానా?” అన్నది.

“నాకు అలాగే కనపడుతూ వుంది”

“సరే తనబిడ్డల్ని ఆశీర్వదించిపోయినతండ్రి అతనితో నీమనసు కలవదని - శపించిపోలేదు”

అని ఆమె వెళ్ళిపోయింది. కాని శేఖర్ అక్కడే కూర్చునిపోయాడు. ఎవరికైనా ఏకాగ్రణంచేతయినా ఇంత బద్ధమైన మేర్పడుతుంది, ఇంత ప్రగాఢప్రేమ, ఒక్కరోజులో మహాకాళికూట విషమాతుందని అతను పూహించను కూడా లేదు.

కళ్యాణి ఇంటికివచ్చి చూచేటప్పటికి దివాకరుడు కూర్చునివున్నాడు. అతను అత్యంతాదరంతో లేచి నుంచుని తియ్యని చిరునవ్వు నవ్వాడు.

చిరునవ్వుచూచి కళ్యాణికి తెలియకుండానే కోపం వచ్చింది “మీకు అవసరమైన పనేమైనావుందా?” అన్నది.

“లేదు అవసరమైన పనేమీ—

“అయితే ఇప్పుడు నాకు తీరిక లేదు” అని కళ్యాణి మెల్లక్కి పైకి వెళ్ళిపోయింది.

గత రాత్రి సంగతి తలుచుకొని దివాకరుడు ఒక్కసారి హతబద్ధియైపోయాడు. కాని నౌకరు కనపడగానే అతను శుష్కవదనంతో ఒకరూపాయి చేతిలోపెట్టి బైటికి వెళ్ళిపోయాడు.

—

బాల్యంనుండి ఒక్క క్షణంసేపుకూడా ఒకరినొకరు విడనాడియుండ లేనివారు-దురదృష్టవశాత్తు ఇప్పటికి ఒకనెల రోజులైంది ఒకరినొకరు కలుసుకొని.

‘ఇది ఒకవిధంగా నా మంచికే జరిగింది. ఇంతకాలం నుండి నన్ను కఠినబంధనాలలో బంధించియుంచిన అతని మోహజ్వాలలు పటావంచలై పోయినాయి. ఇప్పుడు నాకు

అతనితో ఏం సంబంధంలేదు' అని మనసును కుదటపర్చుకో
టానికి ప్రయత్నించసాగింది కళ్యాణి. ఈ కలవారిబిడ్డ తండ్రి
బ్రతికుండగాకూడా అనేకసార్లు ఇటువంటి ఉద్దండపనులే చేయ
సమకట్టింది. కాని గంభీరుడు సంశయచిత్తుడైన శేఖరుని కోప
భయంవల్ల ఏమీ చేయలేకపోయింది. కాని ఇవ్వాలి ఆమె
స్వతంత్రురాలు. ఒక్కసారి స్వయంరాజా స్వయంప్రజా
అయిపోయింది. ఆమె ఇంకెవరికీ ఏమీ సమాధానం
చెప్పనవసరంలేదు. అతని ఆ ఒక్క మాటను పట్టుకొని ఆమె
మనసులో అనేకం వూహించుకుంది. కాని ఏనాడూ తన
హృదయాంతరాళంలోని గుప్తగుహాద్వారాలను తెరచిచూడ
లేకపోయింది. ప్రయత్నిస్తే చూడగలిగేదే. కాని ఇంతకాలం
నుండి తన్నుతాను మోసపుచ్చుకుంటూ వచ్చింది. ఆ ఏకాంత
గృహంలో ఇద్దరూ ఎదురు బదురుగా కూర్చుని వున్నారు.
ఇద్దరికళ్ళవెంట కన్నీటిధారలు కారుతున్నాయి.

తన జీవితంలో ఈ ఏకాంతకరుణ దృశ్యం ఆమె మనో
నేత్రాలకు అగోచరం కాబట్టే ఈమధ్య ఆమె ఇంట అనేక
పుత్సవరాత్రుల నిష్పల అభినయం జరిగినప్పటికీ ప్రరాజయాభి
మానం వాటిని ఘంటకలువలేదు.

కాని ఇవ్వాలిరోజు అలా ఎందుకు గడవటం లేదో
చెప్పాలి.

పుట్టినరోజు పండుగకు ప్రతిఏటా ఆమెయింట విందులు
వినోదాలు జరుగుతూవుంటాయి. ఈయేడు ఆపుత్సవాలే మంచి
ఆడంబరంగా జరుగుతూవున్నాయి. దాసదాసీలు మొదలుకొని
ఇరుగుపొరుగు అందరూ వచ్చి దానిలో ఆనందంగా పాల్గొ

టున్నారు. కాని ఆమెమనసు ఏపనిలోనూ లగ్నంకావటంలేదు. పొద్దుటినుండి ఆమె మనసులో ఇదంతా వృథా ఇదంతా వృథా పరిశ్రమ అని పిస్తూవుంది. ఇంతకాలం నుండి ఆమె 'అతను కూడా లోకంలో ముచుష్యులాంటి వాడే, అతను కూడా కోరిక కోర్కెలకు అతీతు డేమీకాదు' అనుకునేది. ఆమె ఇంటజనుగుతున్న ఈ ఆనందోత్సవపు పెద్దపెద్ద నూతన ఏర్పాట్ల విషయం అతని నిజ్జన గృహంలోనికి చేరి యుండదా అది అతని పనికి బాధకలిగించటంలేదా? అనుకున్నది.

అతను శూలికనవతలపారవై చి కూర్చున్నానావుంటాడు లేకపోతే వికలిత మనస్కుడై ఇల్లంతా కలజ్జిగుగుతునైనా వుంటాడు. నిద్రాహీనమైన తప్తశయ్యామీద పరుండి రాత్రి తెల్లవారు మాడి మస్తేపోతునైనా వుంటాడు... అధవా... సరే ఆసంగతులన్నీ పోని.

కళ్యాణి కల్పనలలోనే ఇంతకాలమునుండి ఒకవిధమైన ఆనందానను భవిస్తూ వచ్చింది. ఆగస్మాత్తుగా - ఇవ్వాల ఆమెను ఏమీలేదనిపించింది. ఏమీలేదు. అతనికిఏపనిలోనూ ఏబాధా కలుగలేదు. అంతా అబద్ధం, అంతామోసం! అతను పట్టుకోనూ కోరటంలేదు, పట్టుపడనూ తలచటంలేదు, ఈ దుర్బల శరీరం అగస్మాత్తుగా పర్వతంలాగ కఠినమూ, అచలమూ ఎలాఅయిందో తెలియదు. ఏతుపానుకూ దాని కాస్తకదిలే సామర్థ్యంకూడాలేదు.

అయినా పుష్టిగోజు పండుగకు వుత్సవ ఏర్పాట్లు ఆనందంగానే జరుగుతూన్నాయి. దయాకరుడు ఇవ్వాల అన్ని పనులలోనూ ముఖ్యుడైపోయాడు. అతడు పరిచయులలో

ఈమనిషే బానిసాడు ఈ ఇంటి యజమానాతాడు- ఆరోజు ఇంకెక్కువ దూరానకూడా లేదు అని గుసగుసలుకూడా ప్రారంభించారు.

ఇల్లంతా పూళ్ళో స్త్రీ పురుషులతో సింసిపూది. ప్రిన్సు వైపులా ఆనందకలరవాలు వినపడుతున్నాయి. ఎవరికోసం ఇంకనీ జరుగుతున్నామో ఆమె అన్యమనస్కురాలైవుంది. ఆమె మొహాన విచారచాయలా ఆవరించి వున్నాయి కాని ఆచాయలు బైటవారికెవరికీకనపడవు. కనపడితే ఒక్కొక్కరు పాత నౌకరుకూ, పరోక్షంలో వుండి అంతాచూస్తూవున్న మరొక వ్యక్తికి కనపడతాయి. ప్రతివీరూ ఈపుట్టినరోజుపండుగ అందరికంటే ముందుగావచ్చి ఆశీర్వాదించి మాలవేసిపోయే వ్యక్తి ఇవ్వాలి లేదు. ఆ మాలా లేదు. ఆ ఆశీర్వాదము లేదు.

కళ్యాణి తండ్రికాలపు వృద్ధనౌకరు ఒకడు వచ్చి “ఇవ్వాలి వారు ఎక్కడాకనపడటం లేదేం చిన్నమ్మా?” అన్నాడు.

వృద్ధుడు కొంతకాలం కిందట నౌకరీ మానేసివెళ్లిపోయాడు. ఈమనస్పర్థల సంగతి అతనికి తెలియదు. ఇవ్వాలి ఇక్కడికి వచ్చిన తర్వాతనే నౌకర్ల ద్వారా తెలిసింది. కళ్యాణి వృద్ధండభావంతో “చూడాలని వుంటే అక్కడికి వెళ్ళక పోయినావా! ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చావు?” అన్నది.

“మంచిదే. వెళుతున్నాను” అని వృద్ధుడు వెళ్లిపోయాడు. వెళుతూ వెళుతూ “వారొక్కళ్ళే చూస్తేచాలదు మీ యిద్దరినీ ఒక్కచోట చూడాలి. లేకపోతే ఇక్కడికి రావడం ఎందుకు?” అనిగొణుకున్నాడు.

వృద్ధుని మాటలు తరుణికి తెలియకపోలేదు. అప్పటి నుంచే ఒకవిధమైన చకితావస్థతో పన్నులన్నీ నిర్వృత్తించు కుంటూవుంది. వారాత్తుగా ఆమెఒకఅస్పష్ట స్వరం విని తలెత్తి చూచేప్పటికి శేఖరు నుంచుని వున్నాడు. ఆమెశరీరమంతటా మెరపులు పరుగు లెత్తినాయి. నిమిషంలో మల్లాతమాయించు కొని - మొహం తిప్పుకొని మరో గదిలోనికి వెళ్ళిపోయింది. కొంచెం సేపటికి వృద్ధుడు వచ్చి” ఏమైనా శేఖర్ నీఅతిథి అతన్ని పలకరింపను కూడా పలకరించగూడ దా చిన్నమ్మా?” అన్నాడు.

“నేను నిన్నుపిలుచుకు రమ్మనమని చెప్పలేదే”

“అదే నా తప్పు?” అని అతను వెళ్ళబోగా వుండే ప్పటికి కళ్యాణి పిలచి “నేనుకాక ఈఇంట్లో ఇంకా చాలమంది వున్నారుగా వారు మాట్లాడ వచ్చుగా!” అన్నది.

“ఆ మాట్లాడవచ్చు కాని ఇప్పుడు ఆ అవసరంకూడా లేదు. వారు వెళ్ళిపోయారు” అన్నాడు వృద్ధుడు.

కళ్యాణి స్థబ్ధురాలై వుండిపోయింది “నారాత. భోజనం చేసి వెళ్ళమని నువ్వయినా చెప్పవచ్చుగా?” అన్నది.

“లేదు నేనంత సిగ్గుమాలినవాణ్ణికాదు” అని వృద్ధుడు కోపంతో వెళ్ళిపోయాడు,

2

ఈ అవమానానికి శేఖర్ కళ్ళలో నీళ్లుతిరిగాయి. కాని అతను ఎవరితప్పు ఎంచలేదు. మాటిమాటికీ తన్నుతాను నిం దించుకొంటూ “తగినశాస్తి జరిగింది. నాలాంటి సిగ్గుమాలిన మనిషికి ఇంతమాత్రం అవసరం” అనుకోసాగాడు.

కాని ఈ అవసరం ఇక్కడే ఈ ఒక్కరాత్రి లోనే అంతంకాలేదు. అంతకంటేకూడా ఎక్కువ అవమానం అతని నొసటరాశివుందని రెండుమూడురోజుల తర్వాత తెలిసింది. ఆ అవమానాన్ని అతను జీవిత పర్యంతం ఎక్కడ దాచిపెట్టుకుంటాడు? దానికి దరీ దాపూ ఏమీకనపడటం లేదు.

మనము ఏచిత్రాన్ని తీసుకొని ఈకథ సారంభించామో ఆ జాతకకథాంశంలోని గొప్పచిత్రం ఇన్నాళ్లకు ఇప్పుడు సంపూర్ణమైంది. నెలరోజుల నిరంతర పరిశ్రమ ఫలితము ఇవ్వాళ....

ఈ ఆనందంలో అతను వుదయమంతా గడిపాడు.

చిత్రం రాజదర్బారుకు వెళ్తుంది. ఖరీదిచ్చి తీసుకొని వెళ్లేవ్యక్తి ఈ కబురు విని ఖచ్చాడు. చిత్రం మీది పరదాతీయగానే అతను చూచి చకితుడై పోయాడు. చిత్రకళవిషయంలో అతను అజ్ఞాను డేమికాదు. చాలసేపటివరకు తదేకధ్యానంతో చూచినతర్వాత చివరకి “నేనీచిత్రాన్ని రాజుగారికి తీసుకెళ్లలేను” అన్నాడు.

భయవిస్మయాలతో హత బద్ధుడై శేఖర్ “ఎందుకని?” అన్నాడు.

“కారణం-నేనీ మొహాన్ని గుర్తించగలను. మానవలక్షణాలతో దేవతలచిత్రాల్ని చిత్రిస్తే వారికి కీడుకలుగుతుందన్న సంగతి రాజుగారికి తెలిస్తే నా మొహం కూడా చూడరు!”

అని అతను కొంచెంసేపు చిత్రకారుని వ్యాకులిత నేత్రాలకేసి చూచి చిరునవ్వుతో “కొంచెం ధ్యానముంచి చూస్తే నీకే కనపడుతుంది - ఎవరో? ఈ చిత్రం చలామణీ కాదు” అన్నాడు.

శేఖర్ కళ్లమీద నుండి మెల్లమెల్లగా మబ్బు తెరలు విడిపోయినట్లయింది. ఆరాజ దూత అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయిన తర్వాత కూడా అతను అవై పేచూస్తూవుండిపోయాడు. అతని కళ్ళవెంట కన్నీరు కారసాగినై. ఇంత పరిశ్రమచేసి తన ఆంతర్యంలో అంకితం చేసుకున్న సౌందర్యం ఆజాతక కథలోని గోపిదికాదు కళ్యాణిది.

కళ్ళుశుడుచు కంటూ అతను మససులో “భగవంతుడా! నువ్వు నాకీపథంగా వియోగం కలిగించావు - నేను నీకేం అపరాధం చేశాను!” అన్నాడు.

౮

దయాకరుడు సాహసించి “నీయందు దేవతలకు కూడా మక్కువవున్నట్టువుంది. కాని నేను మానవమాత్రుణ్ణి కళ్యాణి” అన్నాడు.

కళ్యాణి అన్యమనస్కురాలై “అందనిది దేవతలకు కూడా అతీతమైనదిగా కనపడుతుంది” అన్నది.

కాని ఆమె ఈప్రసంగాన్ని ముందుకు సాగిపోనియ్యలేదు “ఊర్ధ్వలో నీకు మంచి పలుకుబడి వుందని విన్నాను. నా కొక పనిచేసిపెట్టగలవా? చాల తొందరగా?” అన్నది.

“ఏంపని?” దయాకరుడు చాల వుత్సాహంతో అడిగాడు.

“ఒక మనిషికి నేను చాలా డబ్బుయిచ్చాను. కాని నేను అతని దగ్గర నుంచి వసూలు చేయలేక పోతున్నాను. దానికి దస్తావేజులుగాని నోట్లుగానీ ఏమీలేవు. నువ్వు దాని కేన్నానా వుపాయం ఆలోచించగలవా?”

“తప్పక! నేను రాజకర్మచారి నన్ననంగతి నీకు తెలియదా ఏమిటి?” అని అతను నవ్వాడు.

ఈ నవ్వులోనే స్పష్టమైన సమాధానముంది. కళ్యాణి ఆతురతతో ఆతనిచేయిపట్టుకొని “అయితే ఏదైనా ప్రపాయం చూడు ఇవ్వాళే నేను ఇక ఒక్కరోజుకూడా ఆలస్యంచేయి దలచుకోలేదు.” అన్నది.

దయాకరుడు తలవూగించి “సరే చేస్తాను” అన్నాడు.

ఈ ఋణంతుచ్చమైనదీ, అసంభవమైనదీ. హాస్యాస్పదమైనదీని. దానిగురించి ఎవరూపూహించనుకూడా పూహించలేదు. కాని, రాజకర్మచారిమాట ఆశతో కళ్యాణి నల్లంతా క్షణంలో పుత్తపైపోయింది. ఆమెతనరెండు కళ్ళూ పెద్దవిచేసి అతని చరిత్ర సంతా వినిపించి “నేను ఏమీవదిలి పెట్టను. ఒక్క చిల్లిగవ్వకూడా వదిలి పెట్టను. జలగ రక్తం చీనట్టు ఇవ్వాళే - ఇప్పుడే... ..?” అన్నది.

ఈవిషయంలో ఆమనుష్యునికి ఎక్కువగా చెప్పనవసరం లేదు. ఇదిఅతని ఆశకంటే కూడా ఎక్కువగా వుంది. అతను తన అంతర్యంలో ఆనందాన్ని ఆగ్రహాన్ని ఏదో విధంగా ఆపుకొని “ప్రభుత్వపులా కనీసం ఏమరోజులుగడుపు అడుగుతుంది. అంత వరకు ఏదో విధంగా ధైర్యంగా వుండాలి. ఆతర్వాత నీ యిష్టమొచ్చినట్లు ఎంత పీల్చినా నే నేంకాదనను” అన్నాడు.

“సరే, మీరు ఇకఇక్కడినుంచి వెళ్ళండి” అని ఆమె ఒకవిధంగా తప్పించుకు పారి పోయింది.

ఈ అజ్ఞానతరుణియందు అతని ఆసక్తికి అంతులేదు. అందుచేత ఆమెవ్యంగ్యోక్తులనేకం అతను మెదలకుండా వారిం

చుకు పూచుకున్నాడు. ఇవ్వాళకూడా అతను అలాగే చేశాడు కాని, ఇంటికి తిరిగి వెళ్ళబోయేటప్పుడు దారిలో అతను ఆనందోత్సాహంలో ఇంకేం భయంలేదు. నామార్గం నిష్కంటకం కావటానికి ఇంకెక్కువ కాలం పట్టనట్టువుంది. ఆలస్యంకాని మాటమాత్రంనిజం. ఎంతత్వరగా భగవంతుడు అతనిరాతలో ఎంతవింతంగా మార్చాడు, దాన్ని, పూహించటానికికూడా అతనికి ఇవ్వాళఅసంభవము.

౯

దావా సమన్సువచ్చాయి. వాటినిచేతపట్టుకొని శేఖర్ చాలసేపటివరకు మెదలకుండా కూర్చుని వుండిపోయాడు. ఇది చూచి అతనికి ఆశ్చర్యంకూడా కలుగలేదు. గడువు తక్కువ వుంది త్వరలో ఏదైనా చెయ్యాలి.

ఎప్పుడో ఒకరోజున కళ్యాణి కోపంతో అతని తండ్రి దుబారాఖర్చును గురించి కటూక్తులాడింది. ఈ అవరాధాన్ని అతను మరచిపోలేదు. దీనికతను క్షమించలేదుకూడా. అందు చేత ఇప్పుడతను ఆమెను గడువు యాచించి వారిని మరింత అవమానంచేద్దామనీకాదు. తనసర్వస్వం యిచ్చి నా తండ్రి రుణం తీరుతుందా లేదా అనే అతని చింత.

ఆపూర్ణోనే ఒక ధనవంతుడున్నాడు. మర్నాడు పుదయానే అతనిదగ్గరకు వెళ్ళి రహస్యంగా తనఆస్తి పాస్తులన్నీ బేరంపెట్టాడు. అతను యిచ్చేదానితో రుణం తీరిపోతుందనుకున్నాడు.

డబ్బుతీసుకొని అతను యింటికి వచ్చాడు. ఒక వ్యక్తి హృదయహీనత అతని శరీరానికి మనసుకీ ఎంత ఆఘాతం

కలిగించిందీ అతనికి జ్వరం వచ్చేప్పటికీ ఇప్పుడు గ్రహించ గలిగాడు.

రాత్రింపగళ్ళు ఎలాగడచిపోతున్నామోకూడా అతనికిస్పృహ లేదు. అతనికి తెలివివచ్చి చూచేప్పటికి- ఆరోజునే అతని గడువుకు చివరరోజని తెలుసుకున్నాడు.

ఇవ్వాల చివరిరోజు. తన ఏకాంత గృహంలోకూర్చుని కళ్యాణి పూహ సాధాల నిర్మించుతూవుంది. ఆమె అహంకారం వదులుతూ మరోవ్యక్తి అహంకారాన్ని మిన్న ముట్టించింది. ఆ అహంకారము ఇవ్వాల ఆమెపాదాలమీద పడి మట్టిపాలై పోతుంది. దానితో ఏమాత్రము సందేహంలేదు. ఇంతలో నౌకరు వచ్చి కింగ శేఖర్ మీకోసం ఎదురుచూస్తున్నాడని చెప్పాడు. కళ్యాణి లోలోన విషపునవ్వునవ్వి “తెలుసు” అన్నది. ఆమెకూడా అతనికోసమే ఎదురు చూస్తూవుంది.

కళ్యాణికిందకు రాగానే శేఖర్ లేచి నుంచున్నాడు. అతని మొహం చూడగానే కళ్యాణి గుండెల్లో రాయిపడి పోయింది: ఆమె డబ్బుకోరటంలేదు. డబ్బుయందు ఆమెకు ఏమాత్రము లాలసలేదు కాని ఈడబ్బుపేరుతో ఎంత భయంకర అత్యాచారాలను చేయవచ్చునో ఆమె ఇవ్వాల స్వయంగా చూచింది. శేఖరే మొదట మాట్లాడించాడు. “వాయిదా చివరిరోజు ఇవ్వాలే. మీడబ్బు తీసుకువచ్చాను” అన్నాడు.

ఓరి మానవుడా! చస్తున్నా గర్వం వదలిపెట్టవు! లేక పోతే కళ్యాణి నోటివెంట ఈమాటలు ఎలావచ్చేవి “నాకు

కొద్దిడబ్బు అవసరంలేదు. నేను రుణమొత్తమంతా తీర్చాలని చెప్పాను” అన్నది,

శేఖర్ శుష్కవదనం మీదికి చిరునవ్వుతెచ్చి పెట్టుకొని “మీరన్నది నిజమే! మొత్తమంతా తీసుకొచ్చాను” అన్నాడు.

“మొత్తమంతానా? ఎక్కడినుంచి తెచ్చావు?”

“రేపు తెలుస్తుంది. పెట్టెలో పైకం పెట్టివుంది. ఎవరినైనా తీసుకోమని చెప్పండి”

బండివాడు వాకిట్కైటనుండి అతన్ని వుద్దేశించి “ఇంకాంత సేపు పడుతుంది బాబుగారూ? ఎక్కువ ఆలస్యమైందంటే రాత్రి పేగూలో ఆగటానికి ఎక్కడా చోటుకూడా దొరుకదు” అన్నాడు.

కళ్యాణి వాకిట్లోంచి చూచింది. వాకిట్లో-పెట్టె-పరుపు ఇంకా సామానుతో నున్నబండి నుంచునివుంది. భయంతో నిమిషంలో ఆమె మొహమంతా ఒక్కసారి వెలవెలపోయింది. వ్యాసలతతో ప్రశ్నమీదప్రశ్న వెయ్యి ప్రశ్నలడిగింది. పేగూవెళుతున్నది ఎందుకు? బండిఎవరిదీ? ఇంతడబ్బు ఎక్కడినుంచి తీసుకొచ్చావు? మాట్లాడవేం? రేపు తెలిసేది ఏమిటి? ఇవ్వాళ మాట్లాడుతూవుంటేనే... ..?

అంటూనే ఆమెతనూ తాను తెలియకుండానే అతని చేయిపట్టుకుంది. మళ్ళా నిమిషంలో చెయ్యివదిలిపెట్టి అతని నొసటచెయ్యివేసి తృల్లిపడి “అరే, జ్వరమువచ్చిందే. కాబట్టే అన్నాను-నీ మొహం ఇంత వాడిపోయిందెందుకని?” అన్నది.

శేఖర్ వదిలించుకొని శాంతస్వరంతో “కూర్చో” అని అతనుకూడా కూర్చుని “నేను మాండలే వెళుతున్నాను. ఇవ్వాలి నువ్వు నా అంతిమ ప్రార్థన వింటావా?” అన్నాడు.

కళ్యాణి తలకాయవూగించి వింటాను అన్నది. శేఖర్ కొంచెం స్థిమితంగాకూర్చుని “తగినవరుణ్ణిచూచి వెంటనే వివాహం చేసుకోమని నా అంతిమకోరిక. ఈవిధంగా అవివాహితావస్థలో ఎక్కువకాలం గడపకు. ఇంకోమాట...” అని కొంచెం సేపటివరకు మానంగాకూర్చుని ఈసారి మరింత మృదుస్వరంతో “ఈమాట జీవిత సర్వస్వం జ్ఞాపకం పెట్టుకోమని చెబుతున్నాను. లజ్జలాగనే అభిమానంగాకూడా స్త్రీలకు భూషణం అన్నమాట ఎప్పుడూ మరచిపోకు. కాని—అతి అయితే...” అన్నాడు.

కళ్యాణి అద్వైతంతో “అదంతా ఇంకెప్పుడైనా వింటాను. డబ్బు నువ్వు ఎక్కడినుంచి తెచ్చావో అదిచెప్పు” అన్నది మధ్యలోనే.

శేఖర్ నవ్వాడు “ఆసంగతి ఎందుకు అడుగుతున్నావూ నీకు తెలియని సంగతులేమున్నాయి నాకు?” అన్నాడు.

“డబ్బు నువ్వు ఎక్కడినుంచి తీసుకొచ్చావు?”

శేఖర్ గుటకలుమింగి చివరికి “తండ్రిగారి రుణం వారి ఆస్తితోనే తీర్చాను. లేకపోతే నాకు స్వంతమనేది ఇంకేముంది?” అన్నాడు.

“నీపూలతోట?”

“అదీ తండ్రిగారిదేగా”

“నీ ఆపుస్తుకాలన్నీ?”

“ఇప్పుడు ఆపుస్తుకాలతో ఏమిచేయను. అదీ గాక అవీ తండిగారివేగా”

కళ్యాణి ఒకనిట్టూర్పు విడచి “పోనీ, మంచిపని చేశావు! ఇక పైకి వెళ్ళి పండుకో పద” అన్నది.

“ఇవ్వాలనేను వెళ్లాలి”

“ఈ జ్వరంతోనా? నేను నిన్ను స్థితిలో పదిలి పెడతా వని నిజంగా నమ్మకముందా?”

అని ఆమెదగ్గరకు వెళ్ళి చెయ్యి పట్టుకుంది. ఈసారి శేఖర్ ఆశ్చర్యంతో చూచాడు. కళ్యాణి మొహం ఒక్క నిమిషంలో మారిపోయింది. ఆమె మొహంమీద విషాద విర్వేదాల లజ్జాభిమానాల చిహ్నాలు లేశమాత్రంకూడా కనపడలేదు. ప్రగాఢప్రేమ మాత్రంవున్నది. ఆ మొహం అతన్నొక్కసారి మంత్రముగ్ధుని చేసింది. అతను మెదలకుండా మెల్లగా పై పడకగదిలోకి వెళ్లాడు.

అతన్ని పక్కమీద పండబెట్టి కళ్యాణి పక్కను కూర్చున్నది. సజలనేత్రాలతో అతని మొహంలోకి చూస్తూ “డబ్బుతీసుకువచ్చాను. రుణంతీరుతుందను కున్నావా? మాండలే వేళ్ళే ప్రయత్నం వదలిపెట్టు. నా అనుజ్ఞలేనిదే ఈ ఇంట్లోంచి బైటకు అడుగుపెట్టావంటే - నేను ఈమేడమీద నుంచి కిందకుదూకి చస్తాను-నువ్వు నన్ను చాల దుఃఖపెట్టావు. నేనే నా దుఃఖాన్ని సహించలేనని గట్టిగా చెబుతున్నాను” అన్నది.

శేఖర్ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఒక నిట్టూర్పు విడచి వత్తిగిలి పండుకున్నాడు.

విలాసి

సరిగ్గా రెండుకోసులమారంవడచి స్కూలుకు వెళుతూ వుండేవాణ్ణి. విద్యనార్జించటం కోసమని. నేనొక్కణ్ణేకాదు ఇంకా పది పన్నెండు మంది పిల్లలున్నారు. పల్లెటూరి వాసులలో నూటికి తొంభైమంది పిల్లలు ఈవిధంగానే విద్యనార్జించవలసి వచ్చేది. చివరికి దీనిలోని లాభస్థానం పూర్తిగా శూన్యమైనప్పటికీ వున్నదానిని లెక్కవెయ్యటానికే ఈవిషయాలను గురించి ఆలోచించటం అవసరం.

ఆపిల్లలు ప్రొద్దున్నే ఎనిమిది గంటలుకాకముందే - భోంచేసి ఇంటినుండి బైలు దేరినది మొదలు రెండుకోసులు పోవటం రెండుకోసులురావటం - మొత్తం నాలుగు కోసులు నడవవలసి వచ్చేది. నాలుగుకోసులంటే ఎనిమిది మైళ్ళేకాదు అంతకంటేకూడా చాలఎక్కువ. వర్ష కాలంలో నెత్తిన చినుకులు, కింద మోకాళ్ళలోతున బురదా, వేసవిలో చినుకులకు బదులు ఎండా, బురదకుబదులు దుమ్మునా పడి ఆసులోగొట్టం లాగ ఇంటికి, స్కూలుకీ వస్తూవుండాలి. ఈ నిర్భాగ్యబాలకుల యందు సరస్వతీదేవి కరుణించి వరమిస్తుందో వారికష్టం నూచి - మొహం చాటుస్తుందో - ఇదిస్వయంగా ఆమెకూడా వూహించలేదు.

ఆతర్వాత - విద్యాలాభం పొందిన పిల్లలు పెద్దవాణ్ణి పల్లెల్లోవున్నా. కుదాబ్బధ తీర్చుకోటానికి పొట్టకట్టుకొని మరెక్కడికి వెళ్ళినా, వారి నాలుగు కోసుల నడక - విద్యలో చురుకుదనమూ, ఆత్మశుద్ధి కలిగించకుండా వుండదు. కలిగి

నందిగూడా. తుదాగ్నివున్నవాళ్ళ సంగతి అలావదలిపెట్టి, ఆబాధ వేని పెద్దమనుష్యులంతా ఏం సుఖం కోసం పల్లెలొదిలి పారిపోతున్నారు? వాళ్ళుఅక్కడే వుంటేపల్లెటూళ్ళకుఇలాంటి దుస్థితి పట్టదుగదా !

నేను మలేరియా విషయం ఎత్తటంలేదు. దాన్నిఅలా వుంచుకొని ఈ నాలుగుకోసుల దూరం నడవాలనేభయంలో ఎన్ని కటుంబాలు పిల్లాజెల్లాను తీసుకొని పల్లెలొదిలి పట్టణాలకు పారిపోయి వచ్చారో ఏమైనా లెక్కవుందా ! తర్వాత ఒకరోజున చదువు సంధ్యలు అయిపోయినా పట్టణపు సుఖ భోగాలను వదలిపెట్టి పల్లటానికి వారికి బుద్ధివుట్టదు.

అయితేపోనీ, ఆ అనవసరపు మాటలనన్నిటినీ నేను న్యూలుకు వెళుతూవుండేవాణ్ణి. ఈరెండుకోసులమధ్య రెండు మూడు వూళ్ళుదాటి పోవలసి వచ్చేది. దారిలోఎవరితోటలో మామిడికాయలు పండటం ప్రారంభమైందో, ఎవరిచెట్టు పనసకాయ పండివుందో, ఎవరి అరటిగెల కొట్టబోతున్నారో, ఎవరింటి ముందు అనన్నాసకాయ రంగువస్తూవుందో, ఎవరి చెరువు గట్టిన ఖర్జూరగెల్లలు కొట్టుకొస్తే పట్టుకుంటారన్న భయం తక్కువగా వుంటుందో, ఈ సంగతులు తెలుసుకోవటంతోనే మాకాల మంతాగడచిపోయేది. కాని అసలు చదువులు - స్కూల్లందు రాజధానిపేరేమిటి? సైబీరియాగనులలో దొరికేది వెండా? బంగారమా - ? ఈ అవసర విషయాలు తెలుసుకోటానికి మాకు తీరికే వుండేదికాదు.

ఏడెన్ ఏమిటంటే - పరియా రేవుపట్టణమని జబాబు చెప్పటానికి హుమాయూన్ తిండిచేరడిగితే తుగలక్ ఖాన్

అని వ్రాసిరావటానికీ ఇదే కారణం. ఇవ్వాళనాకు నల్లజె
య్యోపడి దాటిపోతున్నప్పటికీ వాటి ధోరణి అలాగేవున్నట్టు
కనపడుతూవుంది. తర్వాత పెద్ద క్లాసులోవేసే రోజునమొహం
మాడ్చుకొని ఇంటికీ వచ్చేవాళ్ళం. ఒక్కొక్కనాడు పిల్లల
మంతా ఏకమై మావ్టర్ని సంస్కరించాలనుకునేవాళ్ళం.
ఒక్కొక్కరోజున ఈదగుల్బాజీస్కూలు వదిలి పెట్టటమే మంచి
దనుకొనేవాళ్ళం.

మేము స్కూలుకు వెళుతూవుండగా దారిలో అప్పు
డప్పుడూ ఒకశుర్రవాడు కలుస్తూవుండేవాడు. పేగు మృత్యుం
జయుడు. మాకంటే కొంచెం జబరుగావుండేవాడు. ధర్మఫారం
చదువుతూవుండేవాడు. అతను ధర్మఫారంలో ఎప్పుడు చేరా
డో ఆసంగతి మాకెవరికీ తెలియదు. ముందముందు బహుశా
ఇది పురాతత్వవేత్తలకు గవేషణ విషయమాతుందేమో
నని సంశయం. కాని మేమున్నంతకాలం మాత్రం ఎప్పుడూ
ధర్మఫారంలోనే చూస్తూవుండేవాళ్ళం, అతను ధోర్మఫారం
చదువుతూవున్నట్టు ఎప్పుడూ వినలేదు. మల్లా శైకండు ఫారా
నికి వచ్చిన సంగతి తెలియదు. మృత్యుంజయునికి అన్నదమ్ము
లుగానీ, పల్లిదండ్రిలుగానీ ఎవరూలేరు. పూళ్ళో ఒకపక్కని
పెద్దమామిడితోట- దానిలో ఒక పాడయిన కొంపావున్నది.
వరుసకు పినతండ్రియైన ఒక దూరపుబంధువు మాత్రం వుం
టూండేవాడు. అతను చేయతగిన పని ఒక్కటే- గంజాయి
తాగుతాడు, సారాయితాగుతాడు -... ఇంకేదేదో... అని
అన్నకొడుకు మీద రకరకాలైన అపవాడుకలు వేస్తూ తిరగ
టం. అతనికి మరొకపనికూడావుంది - ఆతోటలో నగభాగం

తనదేననీ, దావావేసి స్వాధీనంచేసుకోవటమే తడవు అనీ—
వాగుతూ తిరగటం! ఆ, ఒకరోజున అది అతని స్వాధీనమైంది.
జిల్లాకోర్టు ద్వారానుకాదు ఇంకా ఆస్తికోర్టుద్వారానూకాదు.
పోనీ ఆసంగతి మరొకసారి చెబుతాను.

మృత్యుం జయుడు న్యాయంగా తనచేత్తో నందుకు
తింటాడు. పండ్లకాల మొచ్చిన తర్వాత తోట నెవరికైనా
యివారాకిచ్చి - ఆడబ్బులో సంవత్సరానికి సరిపడ తిండి బట్ట
కొనుక్కనేవాడు. బాగానే సరిపోయేది. కాని ఎన్నడుచూచినా
అతను చిగుగుల గుడ్డలతో - మాసిపోయిన పుస్తకాలనుచంకను
పెట్టుకొని - రోడ్డుపక్కగా వదిలివదిలిపోతూవుండేవాడు. అతన్ని
ఎప్పుడూ ఎవరూ పలకరించగా చూడలేదు. కాని మేము
మాత్రం పరిహాసంగా అతనిదగ్గరకళ్ళి మాట్లాడిస్తూవుండే
వాళ్ళం. దానికి ముఖ్యకారణం వూళ్ళో అతనితోపాటు
మిఠాయిఇంకెవరూ కొనిపెట్టేవాళ్ళుకాదు. కేవలం పిల్లలకే
కాదు. ఎంతమంది పిల్లల తండ్రిలు ఎన్నిసార్లు రహస్యంగా
తమపిల్లల్ని పంపించి స్కూలుఫీజుపోయింది, పుస్తకాలు చిరిగి
పోగునాయి అని అడిగించి డబ్బు వదుక్కుంటూవుండేవారో
అంతా లేదు. దానికి కృతజ్ఞత చూపించటం అటుంచి—బైట
తమపిల్లలు అతనితో మాట్లాడినట్టు చెప్పటానికి కూడా ఎవరూ
ఇష్టపడరు. మృత్యుంజయునికి వూళ్ళో అలాంటి మంచిపేరే
వుంది.

చాలరోజుల వరకు మృత్యుంజయుడు కనపడలేదు.
ఒకరోజున-అతను చావు మరచంమీద వున్నాడనీ, ఒకపాము
లవాడూ, వాడి కూతురూ అతనికి వైద్యంచేసి, నేవచేసి

బ్రతికించారని విన్నాను. చాలరోజులు నేను అతని మితాయి చాలా సద్వినియోగంచేశాను. నామనస్సు అతనికోసం ఎలా ఎలా అయిపోయిందో తెలియదు. ఒకరోజున సంధ్యచీకట్లో రహస్యంగా నేను అతనిపూరికొంపచుట్టూ ప్రహరీ గోళేమీ తేవు. తలుపు తీసేస్తుంది. తిన్నగాలోపలికి వెళ్లిచూచాను. మృత్యుంజయుడు - తెల్లటి పరుపుమీద పడుకొనివున్నాడు. అతని వంకచూడగానే యమరాజు తన ప్రయత్నాల్లో వేటిసీ కొరతవుంచ లేదనిపిస్తూవుంది. కాని అవేమీ ఫలించలేదు. ఇదంతా ఆపిల్ల పట్టువల్ల నెగ్గింది. ఆమె తలవైపున కూర్చుని పంకా విసురుతూవుంది. మనిషి రావటంచూచి హఠాత్తుగా తృల్లిపడి లేచి నుంచున్నది. ఆమె, ఆ ముసలి సాములవాని కూతురు విలాసి, ఆమెవయును పద్ధెనిమిదో - ఇరవై ఎనిమిదో కనుక్కోవటం కష్టం కాని ఆమె మొహంవంక చూడ గానే వయస్సెంత వున్నా - అధిక పరిశ్రమవల్లా, రాత్రిం సగళ్ళు మేలుకొని వుండటంవల్లా - ఆమె శరీరం కృశించి పోయిందని తెలుస్తూవుంది. బానేఫలంలాగ కాస్త కదిలించ గానే కాస్త ముట్టుకోగానే ముడుచుకు పోతుంది.

మృత్యుంజయుడు నన్నుగుర్తించి “ఎవరు? నాడా? అన్నాడు.

“అవును” అన్నాను నేను.

“కూర్చో” అన్నాడు మృత్యుంజయుడు.

విలాసి తలవంచుకు నుంచున్నది. మృత్యుంజయుడు-- రెండు మూడునెలలబట్టి మంచంమీదే పడివున్నాననీ, మరి పది పదిహేనురోజులు స్పృహ లేదనీ, నాలుగైదురోజులనుండి

మాత్రం మనుష్యుల్ని గుర్తుపడుతున్నాననీ, ఇంకా మంచం వదిలి బైటికి రాగలస్థితిలో! రాలేమగాని ఇక భయపడవలసిందేదో క్లుప్తంగా రెండు మాటలలో చెప్పాడు.

భయపడవలసిందేమీలేదు. చిన్నవాణ్ణయినా మంచం మీదనుండి లేవలేని స్థితిలోనున్న రోగికి అడవిలో ఒంటరిగా వుండి బ్రతికించే భారం వహించటం ఎంతగురు భారమో తెలుసుకున్నాను. రాత్రులకు రాత్రులు - పగళ్ళకు పగళ్ళు ఆమె చేసిన - సేవకూ శుశ్రూషకూ ఏమైనా అంతువుందా? ఓది ఎంత సాహసం గలపని!

కాని ఈ అసాధ్య సాధనను సంభవంచేసిన వస్తువును గురించి ఆరోజున తెలియలేదు. కాని మరొకరోజున తెలిసింది.

తిరిగి వచ్చేప్పుడు - ఆపిల్ల ఒకదీపం చేతపట్టుకొని - పడిపోయిన గోడవరకు వచ్చింది. ఇంతవరకు ఆమె ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. ఇప్పుడు ఆమె మెల్లగా "ఊంక వరకు పంపించేదా?" అన్నది.

పెద్దపెద్ద మామిడిచెట్లతో తోటంతా అంధకారంగా వుంది. దారికనపడటంలేదు సరిగదా - చేయికి చేయికూడా కనపడటంలేదు "పంపించ నవసరంలేదు. దీపం మట్టుకు యివ్వు" అన్నాను.

దీపం నా చేతికివ్వగానే - ఆమె వ్రతకంటిత వదనం మీద నాదృష్టి పడింది "వంటరిగా వెళ్ళటానికి భయమేస్తుందేమో! ఇంకొంత దూరం పంపిద్దానా!" అన్నది మెల్లగా.

భయమేస్తుందేమోనని ఒకస్త్రీ అడిగింది కనుక-వున్నా లేకపోయినా సమాధానంగా 'లేదు' అనిముందుకు సాగాను.

“పురుగూ బుట్రావుండేవి కాస్త చూచిపోండి” అన్నది మళ్ళా.

నాగుండె జలుమున్నది. ఆమెకు ఇంత అతురిత దేనికో, దీపం చూపించి తోటదాటించుతానన్నది దేనికో నేనిప్పుడు గ్రహించాను. ఆ రోగిష్టి మృత్యుంజయుని వదిలి రావటానికి ఆమెకు యిష్టం లేదు.

పదిపది హే నెకరాలతోట, డొంక తక్కువమారా నేమీ లేదు. ఆకీటకారణ్యంలో అడుగడుగు చూచిపెయ్యవలసి వస్తోంది. మరుక్షణమే అపిల్లమాటలు జ్ఞాపకమొచ్చి వల్లంతా కంపించి పోయింది. మరణ శయ్యమీదనున్న రోగితో ఇక్కడవుండటం ఎంతకష్టమో ననిపించింది. ఏమిమీమానైనా మృత్యుంజయుడు చనిపోతే - రాత్రి తెల్లవారూ ఈపిల్ల ఒంటరిగా ఏమిచేస్తుంది? ఎలా గడుపుతుంది?

ఈసంగతి చెబుతూవుంటే - చాలకాలంనాటి విషయమొకటి నాకు జ్ఞాపకం వస్తూవుంది. మాబంధు, వొకరు చనిపోయాడు అప్పుడు నేనుకూడా అక్కడేవున్నాను. చీకటి రాత్రి—ఇంట్లో—జనశూన్యం— నేనూ అతనిభాగ్యమాత్రం వున్నాం. ఆమె దుఃఖాతిరేకంతో గుండె, తలమోదుకుంటూ— తన ప్రాణంకూడా పోతుందా అన్నంత కాండచేసింది. ఆమె ఏడుస్తూ ‘నా బుద్ధిపూర్వకంగా నేను సనాగమనం చేసుకుంటే ప్రభుత్వానికేం? నాకు బ్రతికివుండాలన్నో ర్కే ఏమీలేదు. ఈవిషయం సర్కారుమనుష్యులకు తెలియదా? వాళ్ళింట్లో స్త్రీలు లేరా? వాళ్ళ హృదయాలు రాతిహృదయాలా

ఈరాత్రి వెళ్ళి పూళ్ళో నలుగురూ ఏటిబడ్డన నా సహగమన ఏర్పాటుచేస్తే స్తేషనువాళ్ళకెలా తెలుస్తుంది?—' అని మాటి మాటికీ అడుగసాగింది. ఆమె వాళ్ళని ఇంకెన్నిమాటలన్నదో అంతులేదు. కాని నేను ఈపడుపు వింటూ కూర్చుంటే ఓదరదు. పూళ్ళోకి కబురుపంపటం అవసరం! చాలనస్తువులు పోగుచేయాలి-అని బైలుదేరిబోయేప్పటికామె కళ్ళు తుడుచు కుని 'జరిగవలసిందేదో జరిగిపోయింది. ఇప్పుడు బైటికి వెళ్ళి ఏం చేస్తావు? తెల్లవారనీ?' అన్నది.

“చాల పనివుంది. ఇక్కడ కూర్చుంటే ఓదరదు” అన్నాను నేను.

“పనుల నంగతి ఆలావుంచి, ముందు సువ్యూహార్చి” అన్నదిఆమె.

“కూర్చుంటే ఓదరదు. పూళ్ళోకి కబురుచెయ్యాలి” అని నేను బైటికి వస్తూవుండేప్పటికి ఆమె ఒక్కసారి అరచి “బాబో! నేనొక్కదాన్నే వుండలేను” అన్నది.

నేను మళ్లా తిరిగివచ్చి కూర్చోవలసి వచ్చింది. పైతి కండగా ఏభయం లేకుండా పాతికి సంవత్సరాలు కాపురం చేసిన పతి మరణించినా సహించిందిగాని - అతని మృతక శే బరాన్ని చూచిఆచీకటిరాత్రిలోఅయిదునిమిషాలుకూడావుండ లేక పోయింది. పతి మృత కశేబరం దగ్గరకూర్చుంటే గుండెబద్దలై పోతుందేమో!

కాని నావుద్దేశం ఆమెదుఃఖాన్ని సోఞన చెయ్యటం కాదు. అది హృదయపూర్వకమైనది కాదని కూడాకాదు. అలాంటిదే నాకు మరొక ఘటనకూడా జ్ఞాపకముంది. దానిని

వృత్తేభించకుండానే - కేవలంక ర్తవ్యజ్ఞాన ప్రభావం వల్లగానీ, చాల కాలంవరకు ఒకచోట కాపురం చేసినందువల్లగానీ ఏస్త్రీ - భయాన్ని దాటిపోలేదు. అదేదో మరొక శక్తి. దాని వల్ల చాలమంది స్త్రీపురుషులు వందేసి సంవత్సరాలు కాపురం చేసినా-ఏమీ అంతేవుండదు.

కాని తలవని తలంపుగా ఏస్త్రీ పురుషులకైనా ఆశక్తి పరిచయం ప్రాప్తమైతే సంఘశ్యామస్థానంలో జడ్జియే వారికి శిక్ష విధించ నవసరమైతేకానీ సమాజకంగాని మనుష్యవస్తువేదైనాసరే స్వయంగా వారి దుఃఖించూచికన్నీరు కార్చకుండా మెదలకుండా వుండ లేదు.

ఘమారు రెండునెలల వరకు మృత్యుంజయుని అంతే మీ కనుక్కోలేదు. పల్లెటూళ్ళను చూడనివారో, లేకరైలు పెట్టెలోంచి తలకాయ బైటను పెట్టిచూచిన వారో-ఆశ్చర్యంతో - ఓది ఎలాంటిచూట? తనకిళ్ళార ఇంక దుస్థితిలో వుండటం చూచివచ్చినా మళ్లా అంతు కనుక్కోవోవటం సంభవమా - అంటారు. వారికికెరుకపరచటానికై సంభవమేకాదు. అలానే జరుగుతూ వుంటుంది. - అని చెప్పటం అవసరం. ఎవరికి ఏఆవద వచ్చినా పూరంతా కట్టకట్టి వస్తారన్న వదంతి వుంది. అది - ఏసత్యయుగంలోనైనా వుందోలేదోగాని ఈ కాలంలో ఎక్కడా చూచినట్టు జ్ఞాపకంలేదు. అతని మరణ వార్త రానంతవరకు - బ్రతికున్నట్టే లెక్క. దీనిలో సందేహమేమీలేదు.

ఇంతలో ఒక్కసారి చెవులు గింగురుమన్నాయి. మృత్యుంజయుని ఆతోట భాగస్తుడైన పినతండ్రి : "పోయింది

నాశనమైపోయింది!! పూరంతా నాశనమైపోయింది!! నలుగురిలో ఇక మేస్త్రీనని చెప్పుకుని తలెత్తుకుని తిరగలేను. దిక్కుమాలినవాడు ఒక వామల వాళ్ళ పిల్లను లేవదీసుకొని ఇంటికి వచ్చాడు కేవలం కన్నెరిగి మే కాదు-అది లేకపోయినా భుక్తి కానా! దానిచేతి కూడుకూడా తింటున్నాడు! పూళ్ళో దాని కేదైనా శాస్త్ర చెయ్యకపోతే అంతా అడవిలోకి వెళ్లివుంటే మంచిది. హరిపుర సంఘం ఈమాట విటుందా? అంటూ అల్లరిచేస్తూ తిరుగుతున్నాడు. ఇంకేముంది-చిన్నా పెద్ద అందరి నోట ఇదేమాట. ఏమైంది? కలికాలం నిజంగామారిపోతోంది?

“ఇలా జరుగుతుందని నాకు మొదటే తెలుసు. ఎక్కడి నీరు ఎక్కడవచ్చి పడుతుందోనని తమాషాచూస్తూ కూర్చున్నాను. లేకపోతే నాడు వరాయివా డేమన్నానా? పొరుగువాడా? నాలన్నబిడ్డ ఇంటికి తీసుకురా లేకపోయేవాణ్ణా? డాక్టరు వ్యాకీముచేత వైద్యం చేయించే శక్తిలేదా? ఎందుకు మొదలకుండా పూరుకున్నానో ఇప్పుడుచూస్తున్నారుగా! కాని ఇకమాత్రం మొదలకుండా పూరుకోలేను. మేస్త్రీవంశం పేరు మంట కలుస్తూవుంది.- పూరికి అవవాకుక వస్తోంది” అంటూ తిరుగుతున్నాడు వినతండ్రి.

అప్పుడు మాగ్రామవాసుల మంతాకలిసి, చేపినవని తలుచుకోగానే ఇవ్వాళినేను సిగ్గుతో చచ్చిపోతాను. అతని బాబాయి బైలుదేరాడు మేస్త్రీ కలోద్ధారకుడిలాగ - అతని వెంట మేము పది వన్నెంచుమందిమి బైలుదేరాము పూరుకి కళంకర రానీగిందా!

మృత్యుంజయుని పూరికొంప దగ్గరకు చేరు కొశప్పటికి సాయంకాలమైంది. విలాసి పడిపోయిన వసారాలో ఒకమూల కూర్చుని రోట్టెలు తింటూవుంది. అగస్తాత్తుగా ఇంతనుంది మనుషుల్య క్రాబురావేసుకు రావటం చూచి-భయంతో స్థబ్ధురాలై పోయింది.

పినతండ్రి గదిలోకి తొంగి చూచాడు. మృత్యుంజయుడు పడుకొనివున్నాడు. చప్పన తలుపుబైట గొట్టెం పెట్టి నగంచచ్చిన ఆపిల్లతో మాటలుచారంభించాడు ప్రపంచంలో ఏపిన తండ్రియినా ఏకాలంలోనైనా అన్న కొడుకు భార్యను-ఇలాంటి మాటలు అనివుంటాడని చెప్పటం న్యర్థం. ఆమె తక్కువ జాతి పిల్లయినప్పటికీ ఈ మాటలు సహించ లేక పోయింది. 'కన్నెర్ర జేసి—' మాబాబు... వారికిచ్చి పెళ్ళి చేశాడు - తేలుసునా?" అన్నది.

"సరేఅగు..." ఇంకేదేదో అన్నాడు పినతండ్రి. అతనితోపాటు అపది పన్నెండుమంది వీందర్పంతో గర్జిస్తూ ఒక్కసారిఆమెమీద విరుచుకుపడ్డారు. ఒక మజ్జుపట్టుకున్నాడు మరొకడు చెవి లంకించుకున్నాడు.

ఇంకొకడు చెయివత్తాడు ఈ సదావకాశం దొరుకని వారుకూడా నిశ్చేష్టులైయుండ లేదు.

సంగ్రామ క్షేత్రంలో మేము భీరులము లాగ మెదలకుండా నుంచుని వుండవచ్చును. మాకు వ్యతిరేకంగా ఇంత దుష్ప్రచారముచేస్తూ తిరగటంలో బహుశా నాశత్రు పక్షంవారి కంటికికూడా సిగ్గుగా కనపడుతూవుంది ఇక్కడ ఒక అప్రసంగిక విషయం చెప్పదలచాను. లండను మొన

లైన మేచ్చదేశాలలో, పురుషుల మనస్సులలో ఒకటే సంస్కారం అలుముకు పోయింది. స్త్రీలు బలహీనలు, నిరుపాయలు అని వారిమీద చెయ్యెత్తరు. ఇది ఎలాంటిమాట సనాతన హిందువు ఈసంస్కారానికివప్పుకోడు. వంట్లోనత్తువ లేని వారిమీదకూడా చెయ్యెత్త వచ్చువని మేమంటాం ఆస్త్రీ పురుషులెవరైనాసరే.

వసుచు మొదట కొంచెంసేపు విలపించి తర్వాత మెదలకుండా పూగుకుంది. మేము ఆమెను పూర్తిబైట గెంటి రావటానికి వెళ్ళవచ్చాడు వేమకొంటూ “వక్కొక్కసారి వదిలిపెట్టు బాబా! నేను కొట్టె ఇంట్లోపెట్టి వస్తాను. బైట పిల్లులు కుక్కలు ముట్టుకుంటాయి బలహీనుడు- రోజంతా కస్తుండాలో” అన్నది.

మృత్యుంజయుడు గదిలో పిచ్చివానిలాగ తలమోదు కున్నాడు. తలుపు తిన్నాడు. అనరాని మాట లనేకం అన్నాడు. కాని మేము దానికి కాస్తకూడా చలించలేదు.

దేశకళ్యాణానికోసం అంతా సహించి - ఆమెను ఈడ్చుకు పోయాము.

నేనుకూడా వారివెంట నడలకుండా వున్నాను కనుకనే “ఈడ్చుకుపోయాం!” అంటున్నాను. నాలో అలాంటి బలహీనత ఏముందో ఏమో నేను ఆమెమీద చెయ్యెత్తలేక పోయాను. కాని లోపల ఏడవసాగాను. ఆమె అన్యాయం చేసింది. పూనుండి గెంటించటమే మంచిదనిపించింది. కాని మేము యిద్దరూ మంచిపనిచేస్తున్నా మనిపించలేదు. ఇది నా సంగతి. పోనీ వాటన్నిటినీ-

పల్లెలో దయాదాక్షిణ్యాలు బొత్తిగా కూన్యచునకు.
అలా ఎప్పటికీకాదు. పెద్దవాళ్ళమైన తర్వాత మేము
చూపించే దయాదాక్షిణ్యాలు చూచి విస్తుపోయాడు.

ఈమృత్యుంజయుడే ఆమెచేతికూడుతినడా క్షమించ
రాని అపరాధమేమీ చేయకపోతే మాకింత కోపమువచ్చేది
కాదు కాయస్తులపిల్లవానితో పాములవాళ్ళపిల్ల కెళ్ళా! ఎంత
హాస్యాస్పదమైన పిషయం? కూడుతినవాడు తనకాలాన్నే
పిలిచి తెచ్చుకున్నాడు. వాడు రెణ్ణెల్లు రోగంతో మంచంపట్టి
వుంటే వుండనీ-అందుకని కూడుతంటాడా? పూరికాదు, పాం
గలికాదు, ఏటమాంసంకాదు? కూడుతినటం అన్నపాపం!
నిజంగా అతన్ని క్షమించగూడదు. పల్లెటూరివారు సంకీర్ణ
చిత్తులేమీకాదు. నాలుగుకోసులమూరం నడిచి అర్జించిన
చదువు పొట్టనవున్నవాడే - ఒకనాడు సంఘానికి శిరోభూషణ
మకాతాడు.

ఇదిగో చూడు! తర్వాతకొంతకాలానికి స్వర్గీయుడు భో
పాధ్యాయులుగారి విధవకోలు మానసిక వైరాగ్యంతో నాలు
గేళ్ళు కాశీవాసంచేసి - పూరికి తిరిగి వచ్చేప్పుడు సగం ఆస్తి
ఈవిధనది, ఆసంపత్తి వరవా సగ తమకాతుండనే భయంతో
చిన్నబాబు ఎంతో స్రయత్నమూ, పరిశ్రమాచేసి వదినను
కాశీనుంచి తీసుకువచ్చాడు - అని నలుగురు గునగునలాడ
సాగారు. ఏమైనా చిన్నబాబు స్వభావసిద్ధమైన తనవుదార
తతో గ్రామ పంచాయితీ పూజకు రెండువందలు దానంచేసి
విదూళ్య బ్రాహ్మణులకు దక్షిణ తాంబూలాదులిచ్చి, పండితు
లకు ఇత్తడి గ్లాసులు, కొయ్యపీటలు ఇచ్చిపంపించేప్పటికీ-

నల్లునైపులనుండి 'ధన్యుడు! ధన్యుడు! అని దుమారం రేగింది. ఇంటికినస్తూవుంటే దారిలో పెద్దమనుషులంతా నెలలతిరబడి ఇలాంటిపదనుష్టానాలెందుకు చెయ్యరు? అని దేశకళ్యాణకామన చేయసాగారు.

అలాంటి మహత్తర గాథలు చాలావున్నాయి పోనీ, యుగయుగాలనుంచి సంచితంచేసిన ఇలాంటి గాథలు ప్రతి గ్రామంలోనూ స్థూపాల్లాగ పడివున్నాయి. ఈ దక్షిణ బెంగాల్లో - సల్లెలెంట తిరుగుతూ గౌరవించ దగిన ఘటన లనేకం నేను ప్రత్యక్షంగా చూచాను. చరిత్రలో, సంఘంలో, చదువు సగపూర్తయింది. ఇక ఇంగ్లీషులో పట్టిపట్టి బూతులు తిడుతూవుంటే చాల దేశోద్ధారకుడవై పోతావు.

షుమారొక సగవస్సరం గడచిపోయింది. దోమకాట్లు ఇక సహించలేక నేను సన్యాసత్వానికి రాజీనామాయిచ్చి ఇంటికి మరలినట్టాను. ఒకరోజున రెండు రూములకు మా పూరికిరెండుకోసుల దూరాన వున్నమాలపాండే వెళుతున్నాను తలవని తలంపుగా తలెత్తిచూచాను. మృత్యుంజయుడు ఒక గుడిశెముందు కూర్చునివున్నాడు. అతని నెత్తిన కాయరాయి రంగుతలగుడ్డా పెద్దపెద్దగడ్డం, మీసాలు మెడనిండా పూసలు. అతను మృత్యుంజయుడని ఎవరంటారు? కాయసుల యువకుడు ఒక్కసంవత్సరంపాటులో తనజాతికీ, కులానికీ తిలాంజలి వదిలి ఒక్కసారి పాములవాడై పోయాడు. మనుష్యుడు తన పదహారు తరాలనుండివున్న జాతిని వదిలి మరొకజాతిలో కలవటం ఎంతఆశ్చర్యమైన విషయం! ఒకబ్రాహ్మణ యువకుడు పాకీపిల్లను పెళ్ళాడి వాళ్లవృత్తి చేస్తున్న విషయం మీకందరికీ

తెలిసేవుంటుందనుకుంటాను. ఒకనాడబ్బాహ్మణపిల్లవాడు మందుల పిల్లను చేసుకొని - మందులవాడవ్వటం చూచాను. ఇప్పుడతను ఆలిచిప్పలు గెచ్చకాయలు అమ్ముకుంటూ పందులను మేపుకుంటూ తిరుగుతున్నాడు. ఒక మంచి ఘరానా కుటుంబపు కాయస్తుల కుర్రవాడు కసాయిపిల్లను చేసుకొని కసాయివాడు కావటంకూడా కళ్ళారచూచాను. ఇవ్వాలతను తన చేతులతో పశువులను కోసి అమ్ముతున్నాడు. అతన్నిచూచి ఒకప్పుడు అతను కసాయివాడు కావని ఎవరన గలరు! కాని వీటన్నిటికీ ఒకటే కారణం. ఈవిధంగా ఇంత తేలిగ్గా పురుషులను కిందకు, దింపుకు వచ్చినవారు - అదేవిధంగా వారికి పూతం యిచ్చి పైకి తీసుకురాలేరా అని నేను తరుచు ఆలోచిస్తూవుంటాను. నేను ఇవ్వాల గ్రామపెద్దల గౌరవం కాపాట్టానికి పెత్తందారునైపోయాను. ఆ గౌరవం వారొక్కరికే దక్కనీయాలా? తమ వల్లే వారిత తొందరగా కిందకు దిగ జారిపోయారు. లోపలినుండి వారికేమాత్రమూ కూడా వుత్సాహంగానీ, సహాయంగానీ దొరకదు.

సరే, పోనీ. ఆవేశంలో అధికారచర్చ జరిపానేమో! దేశంలో నూటికి తొంభైమంది పురుషులు పల్లెల్లో వుండే పెద్దమనుషులయ్యారు. అందుచేతే - పల్లెలకోసం ఏదైనా చెయ్యాలన్న విషయాన్ని నేనెంత ప్రయత్నించినా మరచిపోలేను. చూచి-ఇతనే మృత్యుంజయుడని ఎవరనగలరు? నన్ను అతను ఆదరించి కూర్చోబెట్టాడు విలాసి చెరువునీళ్లు తీసుకురావటానికి వెళ్ళింది. నన్ను చూడగానే ఆమె ఎంతో వుప్పొంగిపోయి “మీరవ్వాల కాపాడకపోతే నన్ను చంపేజే

వాళ్ళు. నాకోసరం నువ్వు ఎన్నిదెబ్బలు తిన్నావో!! అని మాటమాటకు అనసాగింది.

వారి మాటలనుబట్టి-ఆమరునాడే ఇక్కడికి లేచివచ్చి గుడిశెనేసుకొని సుఖంగా వుంటున్నారని విన్నాను. సుఖంగా వున్నారని వేరేచెప్పవలసరం లేదు. వారి మొహంకేసి చూడగానే గ్రహించాను.

వాళ్ళు అవ్వాలిక్కడికో పామును పట్టుకోటానికి వెళ్ళాలట. బయ్యానాకూడా తీసుకున్నారు. వారు వప్పుకుంటే వెంట నేనుకూడా వెళ్ళటానికి కుతూహలపడ్డాను. నల్లత్రాచు కొని దాన్ని పెంచాలనీ, పాముమంత్రం నేర్చుకోవాలనీ నాకు చిన్నప్పటినుంచీ అభిలాష వుండేది.

మంత్రం నేర్చుకునే అవకాశం ఎంత ప్రయత్నించినా దొరుక లేదు. మృత్యుంజయుని గురువుని చేసుకోవచ్చునని ఆశతో ఆనందంతో వ్రస్తాంగిపోయాను. అతను-వాడి మామకు శిష్యుడు. నా అదృష్టం ఒక్కసారి ఇట్లా చమక్కు మంటుందని ఎవరూహించగలరు?

కాని ఇది చాలకష్టం - ప్రమాదకరమైనది కూడాను. అందుచేత మొదటవారు అడ్డుపెట్టారు. కాని నేను పట్టుపట్టి కూర్చున్నాను. చివరికి అతను నన్ను శిష్యునిగా చేసుకోక తప్పలేదు. మృత్యుంజయుడు నాకు పాముని పట్టుకునేమంత్రం పద్ధతినేర్పి-ముంజేతికి ఒక తాయిత్తుకట్టి పాములవాణ్ని చేశాడు.

మంత్రం ఏమిటో తెలుసా? చివరకొంత నాకు జ్ఞాపకముంది—

‘ఓ-రే-కేవుటు-నువ్వు మనపాకి వాహనము... తల్లి...

తిరిగి-మరిగి-పాతాళం బద్దలు చెయ్యి-ఢోండా విషంనువ్వు
తీసుకో—

నీ విషం-ఢోండాకుయివ్వు-క్షీరరాజా-మణిరాజా!

ఎవరి ఆజ్ఞతో-విషహరుని ఆజ్ఞతో!

దీని అర్థం ఏమిటో నాకు తెలియదు, కారణం ఈ
మంత్ర స్రష్టలు ఎవరో రుషిపుంగవులై వుంటారు-వారిదర్శనం
ఎప్పుడూ కలిగివుండదు.

చివరికి ఒకరోజున ఈమంత్రం యొక్క సత్యాసత్య
మీమాంస జరిగింది పామును పట్టుకోవటంలో నల్లువైపుల
నేను ప్రసిద్ధిజెందాను. ఆ నౌడా మంచి సరుకుగలవాడు
సన్యాసావస్థలో కామాఖ్యవెళ్ళి నేర్చుకొని వచ్చాడు, అని
అందరూ అనసాగారు. ఇంత తక్కువ వయసులో - ఇంత
ప్రవీణుడనయ్యేప్పటికి నాకు కాలు కింద నిలవలేదు.

ఇద్దరు మనుష్యులు మాత్రం ఇది నమ్మలేదు-మూగు
రువుకూడా మంచీ -చెడ్డా ఏమీ అనేవాడుగాను, కానివిలాసి
అప్పుడప్పుడూ చిరునవ్వుతో “ఇవి చాల భయంకరమైన
జంతువులు - కొంచెం జాగ్రత్తగా-వుండుబాబూ!” అనేది.
నిజంగా కోరలు పీకిన పాము విషం పిండటం మొదలైన
పనులు నేనెంత నిర్లక్ష్యంతో చేసేవాణ్ణో - ఇప్పుడది తలుపుకు
రాగానే సశృంతా కంపించి పోతుంది.

అసలు సంగతేమిటంటే పామును పట్టుకోవటం కష్ట
మేమీకాదు. పట్టుకున్నపామును రెండు మూడు రోజులు
కండలో మూతపెట్టి వుంచి తర్వాత - దాని విషపు కోరలు

పీకినా పీకకపోయినా - అనలు కరవనే కరవదు, నడగ విప్పి కాటువేయబోయినట్టు భయపెడుతుంది, గాని కరవదు.

అప్పుడప్పుడు మేము గురు శిష్యుల మిద్దరమూ వాదించుకుంటూ వుండేవాళ్ళము. పాములవాళ్ళకు లాభసాటియైన వృత్తి చట్టాలు అమ్మటం. వాటిని కూడగానే పాములు పారిపోతాయి! అంతకు ముందు ఒక తలంగం చేయవలసి వస్తుంది. చట్టాచూపించగానే పారి పోయేట్టు చేయవలసిన పాముకు-ఇనపమేకొకటి ఎర్రగా కాల్చి - రెండుమూడుసార్లు దానిమూతిమీద అంటించాలి. తర్వాత - దానికి చట్టాచూపించు - ఇంకేదైనా చూపించు - దానికేసి తిరిగేచూడదు - పొగిలాల్లాడ్డి పారిపోవటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. విలాసినికి ఇది యిష్టము వుండేదికాదు. మృత్యుంజయునితో మానవుణ్ణి ఈవిధంగా మోసగించ కూడదు అంటూవుండేది.

‘అంతా ఇల్లాగేచేస్తారు దీనిలోతప్పేముంది? అనేవాడు మృత్యుంజయుడు.

“చెయ్యనీ అందర్నీ! మనశిండి-తిప్పలకేమీ చింత లేదు. ఇంకా అనవనరంగా లోకులను మోసగించటమెందుకు” అనేది విలాసి.

మరొక విషయం నేను తరచుగా చూస్తూ వచ్చాను. పాములను పట్టుకోవటానికి బేరాలు రాగానే విలాసి - వాటిని చెడగొట్టటానికి రకరకాలైన విఘ్నాలు కలిగిస్తూ వుండేది. ఇవ్వాలనివారం - మంగళవారము... ఇంకేవేవో వంకలు పెట్టేది. మృత్యుంజయుడు ఇంటివద్ద లేకపోతే - వీలుకాదని బేరాలను తిరగొట్టివేస్తూ వుండేది, కాని అతనువుంటే

మాత్రం వదలిపెట్టేవాడుకాదు. అతనికి డబ్బుయందు అపేక్ష కలిగేది. నాకు మాత్రం ఒకవిధంగా మైకంలాగ కమ్మిపోయేది. వినోదం మినహా - దానిలో భయం కూడా వున్న దన్నవిషయం నామనసుకి ఎప్పుడూ తట్టనేలేదు. కాని ఆపాపానికి పాపాయశ్చిత్తం నేనొకరోజున అనుభవించాల్సివచ్చింది.

ఆరోజున - అక్కడికి కోసెడు దూరాన వున్న ఒక గొల్లవాని ఇంట పామును పట్టటానికి వెళ్ళాను. విలాసి ఎప్పుడూ వుంటూవుండేది. ఇవ్వాళ కూడా వుంది. మట్టి గుట్ట తవ్వగా తవ్వగా - లోపల ఒక కన్నం ఆసోకిదొరికింది. మేము ఎవరమూ చూడలేదు. కాని విలాసి పాములవాళ్ళ పిల్ల ఆమెవంగి కొన్ని కాగితపు పీలికలు తీసి, కొంచెము జాగరత బాబూ! పాము ఒకటి కాదు. జోడు. బహుశా ఇంకా కూడా వున్నయేమో!" అన్నది.

"వీళ్లు ఒక్కటేనచ్చి దూరింది ఒక్కటే కనపడింది. అంటున్నారు" అన్నాడు మృత్యుంజయుడు.

విలాసి కాగిత పీలికలు చూపిస్తూ "చూడలేదు అవి ఇక్కడ వుండటానికి స్థావర మేర్పరచుకున్నాయి." అన్నది.

"కాగితాలు కూడా తీసుకువస్తాయి" అన్నాడు మృత్యుంజయుడు.

"ఇద్దరిమాటలు నిజమే. నేను చెబుతున్నాను కాని రెండు తప్పకుండా వున్నాయి" అన్నది విలాసి.

వాస్తవంగా విలాసి మాటలే నిజమైనాయి. పదినిమిషాలలో మృత్యుంజయుడు ఒకకోడెత్తాచును పట్టుకొని నా చేతికిచ్చాడు. నేను దాన్ని బుట్టలో పెట్టి మూతవేసి వస్తూం

జేప్పటికి మృత్యుంజయుడు 'అబ్బా' అని ఒకనిట్టూర్పునిడిచి బైటికివచ్చి నుంచున్నాడు. అతని చేతిలోంచి జలజలరక్తం కారుతూవుంది.

అంతా కింకర్తవ్య విమూఢులమై నుంచున్నాము, నామను పట్టుకోబోతే - అదిపారిపోకుండా కన్నంలోంచి తలబైటికిపెట్టి కాటువేసిన కల్పనాతీతమైన ఘటనకు నా జీవితంలో ఇదే మొదటిసారిగా చూచాను. విలాసి అరుస్తూపరుగెత్తుకు వచ్చితన పయట చెంగు చించిగాయంపైన బాగా బిగించి కట్టింద. తర్వాత - నెంటితనుకొచ్చిన మందుల నన్నిటిని అరగదీసిపోసింది. మృత్యుంజయుడికి ఒక తాయిత్తువుండనే వున్నది. నాతాయిత్తు కూడాతీసి అతని చేతికికట్టాను. ఇక అతనికి విషం ఎక్కదనిఆశ. నేనునా ఆ విషహరుని-ఆజ్ఞ - మంత్రం ఎడతెగకుండా బిగ్గరగా నల్లించసాగాను. చుట్టూ జనం పోగయ్యారు చుట్టుపట్ల వైద్యులనందరినీ పిలుచుకు వచ్చారు. విలాసి తండ్రికి కూడా కబురంపించారు,

నేను ఆగకుండా అవిరమ గతిలో మంత్రం చదువుతున్నాను. కాని దానివల్ల ఏమీ విషం దిగినట్టు తోచలేదు. అయినా మంత్రపఠనం మాత్రం నదిలిపెట్టలేదు. మరిపది పదిహేను నిమిషాలన్న తర్వాత మృత్యుంజయునికి వమనం వచ్చింది. ముక్కుల్లో మాట్లాడటం మొదలు పెట్టాడు. అప్పుడు విలాసి తెలివితప్పి కిందపడి పోయింది. నావిషహరీ మంత్రం వల్ల లాభం లేదని నేనప్పుడు గ్రహించాను.

చుట్టుపట్లపేగు బొందిన మరి ఇద్దరు ముగ్గురు మంత్రగాళ్లు కూడా వచ్చారు. విడివిడిగానైతే నేమి-అంతా కలిస్తే

నేమి - ముప్పయి మూడుకోట్ల దేవతల్ని తలుచుకోసా
గాము. కాని విషం మాత్రం మా ఎవరిపార్థన వినలేదు.
రోగికి క్రమక్రమంగా దుస్థితిరాసాగింది. ఆమెంత్రికారులు
ముగ్గురూకలిసి తిట్టినట్లు-నిజంగా ఆవిషానికి చెవులే వుంటే-
మృత్యుంజయుని వదిలిపెట్టేమిటి-ఈదేశాన్నే విడిచిపోయేవి.
కాని ఎవరివల్లా ఏమీకాలేదు. మరి ఇరవై నిమిషాలతర్వాత
రోగి-తలదండ్రులు పెట్టిన మృత్యుంజయుని పేరూ, మామ
పెట్టిన - మంత్రబౌపధి మహిమా మిథ్యచేసి ఇహలోక
యాత్ర చాలించాడు. విలాసి భర్త శిరసు వళ్ళోపెట్టుకుని-
శిలలాగ కూర్చునివుండిపోయింది.

పోనీ, ఆ దుఃఖగాధను ఇక పెంచదలచుకోలేదు. ఆమె
ఇక ఏడురోజులకంటే ఎక్కువ జీవించివుండదలచలేదు. ఒక
రోజున నాతో "నామీదవట్టు బాబూ! ఈవని నువ్విం
కప్పుడూ చెయ్యకు" అన్నది.

నాతాయిత్తు వగైరాలన్నీ మృత్యుంజయునితోపాటే
దహనమైపోయాయి. విషహారి ఆజ్ఞ మంత్రంమాత్రం మిగిలి
వుంది. కాని ఆ ఆజ్ఞ మేజప్తేట ఆజ్ఞేమీకాదు. సామువిషము
భారతీయుల విషమూకాదు.

ఒకరోజున విన్నాను-ఇంట్లో విషానికి కొరతలేదు.
విలాసిని ఆత్మహత్యచేసుకుంది. శాస్త్రానుసారంగా ఆమె నర
కానికి పోయింది. ఆమె ఎక్కడికివెళ్ళినా-నేను వెళ్ళేసమయం
వచ్చినప్పుడుమాత్రం-ఏ నరకానికి వెళ్ళాలన్నా నెనకాడను.

పినతండ్రి పదహారణాల తోట ఆక్రమించుకు కూర్చు
న్నాడు. ఎంతో విజునిలాగ- అపఖాత మృత్యువు అతనికి

శాకపోతే ఇంకెవరికి? మగవాడు ఒకటిగాదు—వంద చేసినా అయ్యేదా చెడిపోయేదా ఏమీలేదు. మహా అయితే నింద జరుగుతుంది కాని దాని చేతికూడు తిని మృత్యువుని పిలిచిందెందుకు? వాడు చచ్చింది కాకుండా నాకు కూడా తలవంపు తెచ్చాడు. ఎవరూ తలకొరివి పెట్టేవారు లేరు. పిండం వేసేవారూ లేరు. శ్రాద్ధశాంతు లేమీ జడగనూ లేదు.

పూల్లో వారంతా ఏకస్వరంతో “దీనిలో సందేహమేముంది! అన్నపాపం దీని కేదైనా ప్రాయశ్చిత్తముందా?” అనసాగారు.

విలాసి ఆత్మహత్యా ఘటన చాలమందికి పరిహాస విషయమై పోయింది. ఈతప్పు బహుశా ఇద్దరిదీ నేమో! కాని మృత్యుంజయుడు పల్లెటూరి అన్నపానాదులతోనే ఇంత పెద్ద వాడయ్యాడు. అతన్నింత మస్సావా సకార్యానికి పురికొల్పిన వస్తువు కేసి ఎవరూకన్నె తిక్మాడా చూడలేదు.

స్త్రీ పురుషులు అన్యోన్యంగా ప్రేమించి వివాహం చేసుకొనే ఆచారం లేకపోవడమే కాక పైగా నిందనీయవస్తువు కావడం, ఆశించటానికి సౌభాగ్యం, ఆకాంక్షించటానికి ఆనందం—నిరంతరం వంచితం కావటం, విజయగర్వం పరాజయవ్యధావీటిలో దేనినీకూడా తన జీవితంతో అనుభవించ వలసిన అవసరం కలక్కపోవటం, తప్పుచేస్తే దుఃఖించేయక పోతే ఆత్మప్రసాదం—రెంటిలో ఏఒకటి కూడా లోపించటం బహుదర్శ వండిత సమాజం—దేశవాసులకు స్వేచ్ఛ లేకుండా చేసి జీవిత పర్యంతం—ముండివాడై వుండేట్లు ఏర్పాటుచేయటం ఇందువల్లే మనదేశవాసులకు - వివాహ సంస్కారం ఒక కంట్రాక్టు ముందని నాకు అనిపిస్తూవుంది. అది ఎంత వెదిక

మంత్రాల డాక్యుమెంట్లతో ముడిపెట్టినా - మనదేశవాసులకు మృత్యుంజయుని అన్న-పాపకారణం తెలుసుకునే సామర్థ్యంలేదు. విలాసినిని పరిహసించిన సాధుసన్యాసులకు గృహిణులకు అందరికీ అక్షయసతీ లోకంప్రాప్తమాతుండని కూడా నాకు తెలుసుకాని ఆపాముల పిల్ల మంచంమీద పడి వున్న రోగి హృదయాన్ని క్రమక్రమంగా జయించింది. అప్పటి ఆమె గౌరవపు అణుమాత్రంకూడా నేటివరకు వారిలోఎవరైనా చూచారోలేదో. మృత్యుంజయుడుబహుశాతుచ్చుడేకావచ్చుకాని అతని హృదయాన్ని జయించిదాని నాకమించుకొనే ఆనందం తుచ్చముకాదు, ఆనందసామాన్యమైనదీ కాదు.

ఈ దేశవాసులు ఈసంగతి తెలుసుకోవటమే కష్టం. నేను భూదేశముఖర్జీ కుటుంబనిబంధనలను గూడా తప్పననుశాస్త్రాలను, సంఘవిధులనుగూడా నిందించను. నిందిస్తే - ఈ హిందూసంఘం తన నీతినియమాల బలంవల్లే ఇన్ని విద్రోహాలనుగూడా తట్టుకొని ఇన్ని యుగాలు జీవించియుంది. నేను వాటినిగూడా అత్యంత శ్రద్ధతోచూస్తాను. అని సమాధానం వస్తుంది. ప్రతిసమాధానంగా నేను వారితో జీవించి వుండటమే పరమలక్ష్యం. అలా మహాకాయమైన ఐరావతము గూడా లుప్తిచిపోయింది. నూవు మొక్క బ్రతికివుంది. పెద్దింటి నందగోపాలునిలాగ ఎప్పుడూ వీళ్ళముందే వీళ్ళనే వుంచుకుంటే మంచిదే. దానిలో నందేహమేమీలేదు. కాని నూవు మొక్కలాగ బ్రతికివుండేకంటే అతనిని ఒకసారి గుడినుండి కిందకునింపి నడవనిస్తే ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకోవలసిన పాపమేమీ కలుగదు, అని అంటాను.

హరిచరణ్

ఆ సంగతి జరిగి చాల కాలమైంది. షుమారు పదినంవ త్సరముల నాటిమాట. అప్పటి కింకా దుర్గాదాసుబాబు వకిలు కాలేదు. దుర్గాదాస్ శర్మను బహుశా నువ్వెరుగుండి వుండవు. కాని నేను బాగా ఎరుగున్నాను. పద! అతనితో నీకు పరిచయం చేస్తాను.

తల్లిదండ్రులు లేని ఆనాథ కాయస్థబాలకు డొకడు ఎక్కడనుంచి వచ్చి రామదాస్ బాబు గారింటివద్ద వుండ సాగాడో తెలియదు. పిల్లవాడు మంచివాడని అందరు అంటూ వుండేవారు. ఆందమైన వాడు, తెల్లవైనవాడు-దుర్గాదాసు బాబుకు ప్రియమైన నౌకరూను.

చిన్న పెద్ద పనులన్నీ అతనే చేయటానికి సిద్ధమౌతాడు ఆవుకు కుడితి పెట్టటం దగ్గరనుంచీ రామదాస్ బాబు కాళ్ళు వత్తటం వరకు ఏమి లన్నీ అతను అతిశ్రద్ధతో చేస్తూ వుండే వాడు. ఎప్పుడు ఏదో ఒక పనిలో నిమగ్నమై వుంటాడు. అదే అతనికి నచ్చుతుంది.

పిల్లవాని పేరు హరిచరణ్. అతనిని చూచి యజమానురాలికి ఆశ్చర్యం వేసేది. అప్పుడప్పుడు ఆమె అతన్ని కోప్పడుతూ “ఇంకా నౌక రున్నారాగా హరీ! వారు చేస్తారుగా నువ్వు పిల్లవాడివి, ఇంత పరిశ్రమ చేయటం ఎందుకు?” అనేది. హరిణ్ ఒక అవగుణం కూడా వుంది. అతను తరచుగా నవ్వుతూ వుండేవాడు. నవ్వుతూ “మేము బీద వాళ్ళముతల్లీ! పనిపాటలు చేయక ఇంకేం చేస్తాం?” అనేవాడు.

ఈ విధంగా సుఖదుఃఖాలు, ప్రేమ ఆదరాలు, వని పాటలతో హరిచరణ్ ఘనూరు ఒక నంవత్తర గడిపాడు.

*

*

*

సురబాల రామదాసుబాబుకి చిన్నకూతురు. ఆమెకు ఘనూరు అయిదా రేళ్లవయస్సు వుంటుంది. హరిచరణ్ తో సురబాల బాగా కలిసిపోయింది. ఇద్దరిలో బాగా పోషకుతుంది. పాలు త్రాగించటానికి తల్లి బిడ్డల మధ్య ద్వంద్వయుద్ధం జరిగి ఎంత చెప్పినా ఆ చిన్నపిల్ల పాలుతాగనప్పుడు - త్రాగకపోతే ఆయుస్సు తగ్గుతుందనే వ్యాఖలంతో మండిపడి పిల్లబుగ్గులు సాగదీసినా లాభం లేని పరిస్థితిలో హరిచరణ్ చెప్పగానే త్రాగేది.

చాలా సంగతులు జరిగినాయి. కాని ఇప్పు డవి అనవసరం. హరిచరణ్ ని సురబాల బాగా ప్రేమిస్తూ వుండని మాత్రం తెలుసుకో.

దుర్గాదాసుబాబు ఇరవైయేళ్ళ వయసులో వున్నప్పటి సంగతి చెబుతున్నాను. దుర్గాదాసు అప్పుడు కలకత్తాలోనే చదువుతూ వుండేవాడు. ఇంటికి రావటం అతనికి మహా యాతన - మొదట స్త్రీమరుమీద ఎక్కటం, తర్వాత పది కోసుల దూరం కాలినడకను నడవటం - చాలా విస్మయకర ప్రయాణం!

కొడుకు బి. ఏ. ప్యానయి వస్తున్నాడని తల్లి చాలా హడావుడిగావుంది కొడుకు తిండితిప్పలు సరిగా వుండటానికీ, సేవా శుశ్రూషలు చేయటానికి ఇంట్లో పాదీచాలా ఆతురతతో వున్నారు.

“ఈక్షరవా డెవరమ్మా? “దుర్గాదాసు అడిగాడు.”
ఒక కాయస్థుల పిల్లవాడు. తెలిదండ్రిలెవరూలేరు. అందుకని
మీనాన్న దగ్గరకుతీశాడు. పనిపాటలన్నీ చేస్తాడు. చాలబుద్ధి
మంతుడు. ఎవ రేమన్నా కోపంలేదు. పాపం తెలిదండ్రి
లెవరూ లేరు. ఇంకా చిన్నతనం, నాకు అతనియందు చాల
ప్రేమ!” అన్నది తల్లి.

ఇంటికి వచ్చిన తర్వాత దుర్గాదాసుబాబుకి హరిచర
ణ్తో ఇదే మొట్టమొదటి పరిచయం.

నరే, ఇప్పుడు హరిచరణ్ కి చాలా పనులు చేయవలసి
వస్తోంది. దీనివల్ల అతనికి సంతోషమే గాని కోపంలేదు. దుర్గా
దాసుకి స్నానానికి నీళ్ళుకోడటం, అవసరమైనప్పుడు మంచి
నీళ్ళు తెచ్చిపెట్టటం, సమయానికి ఆకు వక్కలు అందించటం
సిగరెట్లు యివ్వటం - ఈ పనులలో హరిచరణుడు చాల తెలి
వైనవాడు. దుర్గాదాసుబాబు కూడా తరచు కుర్రవాడు చాల
ఇంటిల్ జెంటు అనుకుంటూ వుండేవాడు. గుడ్డలు వ్రతకటం,
మంచినీళ్ళు తీసుకురావటం, బూట్లు పాలిష్ చేయటం మొద
లైన పనులు అతను చేస్తేగాని దుర్గాదాసుకి నచ్చేవికాదు.

*

*

*

ఎక్కడ నీరు ఎక్కడికి వెళ్ళి ఆగుతుందో తెలియదు.
జాపకముందా? ఒకసారి మన మిద్దరము ఏడుస్తూఏడుస్తూఒక
దురూహ్యమైన తత్వం చదివాము. అన్నివిషయాలలోనూఅది
సరిపోతుందనిపిస్తూవుంది. ప్రపంచంలో మంచికి మంచిజరుగు
తుందా? మంచికిచెడు జరగటం లేదా? నువ్వు చూడకపోతే
రా ! చూపిస్తాను. అది మహాదురూహ్య తత్వం.

పైరాసిన సంగతులన్నీ అర్థం చేసుకోవా లనినేననను. అవసరం కూడా లేదు. నీకు ఫిలాసఫీ వ్రపదేశించుదా మని కూడా కాదు నావుద్దేశం. అయినా మనలో మనకు రెండు మాటలు చెప్పినా ఇబ్బందిలేదు.

ఇవ్వాలి దుర్గాదాసుబాబు ఏదో పెద్దవిందుకు వెళ్ళాలి ఇంటివద్ద భోజనం చెయ్యడు. తిరిగివచ్చేప్పటికి కూడా చాలా ప్రొద్దుపోతుంది. అందుచేత పని పాటలన్నీ అయిన తర్వాత పండుకో మని చెప్పిపోయాడు.

ఇక హరిచరణ్ సంగతి చెబుతాను. దుర్గాదాసుబాబు రాత్రిపూట బైటగదిలోనే పండుకుంటూ వుంటాడు. దానికి కారణం అందరికీ తెలియదు. భార్య కన్నవారింటికి వెళ్ళి పోయిన తర్వాత బైట పండుకోటమే అతనికి నచ్చింది దని నావుద్దేశం.

రాత్రిపూట చిన్న బాబు (దుర్గాదాస్)కు పక్క వెయ్యటం. పండుకున్న తర్వాత అతని శాళ్ళు వత్తటం మొదలైన పనులన్నీ హరిచరణ్ బాధ్యతలో వున్నాయి. అతను బాగా నిద్రపోయిన తర్వాత హరిచరణ్ ఎదురుగావున్న కొట్లోకి వెళ్లి పండుకునేవాడు.

హరిచరణ్ కి సాయంత్రమే తలనొప్పి ప్రారంభించింది జ్వరం వస్తుందని అతను గ్రహించాడు. మధ్య మధ్య అప్పుడప్పుడూ అతనికి జ్వరం వస్తూవుండేది. అందుచేత అతనికిదాని పూర్వలక్షణాలతో బాగా పరిచయం వుంది. హరిచరణ్ కూర్చోలేక పోయేప్పటికి వెళ్ళి పండుకున్నాడు. చిన్న బాబు గారికి ఇంకా పక్కవేయవలసి వుందని అతనికి జ్ఞాపకమేలేదు.

రాత్రి అంతా బోజనానికి వచ్చారు. కాని హరిచరణ్ రాక పోవటంచూచి అతని అమ్మగారు చూట్టానికి వచ్చింది. వంటి మీద చెయ్యివేసి చూచింది. చాల వేడిగా వుంది. జ్వరం వచ్చిందని తెలుసుకొని ఇంకొక్కవ బాధించకుండానే వెళ్ళి పోయినది.

రాత్రి షుమారు పన్నెండు ఒంటిగంట అవుతుంది. విందు ఆరగించి చిన్నబాబు ఇంటికి వచ్చిచూచాడు. పక్క లేదు. ఒకవైపున నిద్ర పడదోసుకు వస్తూ వుంది. ఇంటి కెళ్ళి మత్తుగా పండుకుందాం-హరిచరణుడు బూట్లుతీసిఅలసి వచ్చిన పాదాలను మెల్లగా వత్తుతూ వుంటాడు. పుష్టిగా నిద్రపోయి తెల్లవారి కన్ను తెరుద్దా మని దారిపొడుగునా ఆలోచించు కున్నాడు.

ఒక్కసారి నిరాశజెంది చాల మండిపడ్డాడు. కోపం కోనే, “హరీ! ఓహరీ!” అని రెండుమూడుసార్లు పిలిచాడు. హరి వుంటేగా పలకటానికి. పాపం జ్వరంతోస్పృహలేకుండా పడివున్నాడు. గదిలోకి వెళ్ళి చూచాడు - నిజంగా కప్పకొని పడుకొని వున్నాడు.

ఇక సహించ లేకపోయాడు. జుట్టు గట్టిగా పట్టుకొని కూర్చోబెట్టటానికి ప్రయత్నించాడు. కాని అతను అలాగే పడివున్నాడు ఇక బాబు కోధావేశంతో విచక్షణాజ్ఞాన శూన్యడై హరిచరణ్ వీపుమీద బూటుకాలితో రెండు తన్నులు తన్నాడు. ఆ తన్నులకు అతను లేచి కూర్చున్నాడు.

“దుర్గాదాసుబాబు! చిన్నపిల్లవాడిలాగ పడి నిద్రపోతున్నాను: పక్క నేను చేయనా?” అంటూ వుండగానే అతని క్రోధం పెరిగిపోయి రెండుమూడు బెత్తపు దెబ్బలు వేశాడు.

రాత్రి హరిచరణుడు పాదాలొత్తుతున్నప్పుడు మాత్రం వేడినీటి చుక్కలు అతని కాళ్ళమీద పడినాయి.

*

*

*

రాత్రంతా దుర్గాదాసుబాబుకు నిద్రరా లేదు. ఆ నీటి బిందువులు అతనికి చాల వేడిగా తగిలినాయి. హరిచరణుని అతను చాల ప్రేమిస్తూవుండేవాడు, అతని వినయంమూలంగా అతనేకాదు, అందరికీ ప్రేమపాత్రుడయ్యాడు. విశేషంగా ఈ నెలగోజుల పరిచయాన్ని బట్టి అతనికి మరింత ప్రేమపాత్రుడై పోయాడు.

రాత్రి అతను ఒకసారి చూచి వద్దాం, ఎక్కడ తగిలినాయో, ఏమో? అనుకున్నాడు. కాని నొకరుగా! అతను వెళ్ళటం బాగుంటుందా? వెళ్ళి జ్వర మేమైతే తగ్గిందా అని అడుగుదామని అనేకసార్లు అనుకున్నాడు. కాని అతనినద్ద కెళ్ళటానికి సిగ్గుగా తోచింది. పొద్దున్నే హరిచరణ్ బాబు గారు మొహం కడుక్కొటానికి నీళ్ళు తెచ్చి యిచ్చాడు. దుర్గాదాసుబాబు అప్పుడైనా అడిగితే, ఒకటి రెండు ఓదార్పుమాటలంటే? వాడింకా కుర్రవాడు, వాడివయస్సు త వుంటుంది - పదమూడేళ్లు కూడా వెళ్ళలేదు. పిల్లవాడనుకునే - ఒకసారి దగ్గరకు పిలచి - దెబ్బలు ఎక్కడ తగిలినాయో - వాతలు ఎక్కడ తేలినాయో - బూటుదెబ్బ తగిలినదో చూస్తే? కుర్రవాడేగా! ఇంత సిగ్గుపడవలసిన అవసర మే మొచ్చింది?

షుమారు తొమ్మిది గంటలకు ఎక్కడనుంచో తంతి వచ్చింది. తంతి సంగతి అనగానే దుర్గాదాసు బాబు హృదయ తంత్రులు ఆగిపోయినాయి. కొంచెం గాబరాపడ్డాడు. చించి చూచాడు. భార్యకు చాల జబ్బుగా వుంది. ఒక్కసారిగా అతని గుండె దడదడలాడింది. ఆరోజునే అతను కలకత్తా వెళ్ళ వలసివచ్చింది. బండి ఎక్కినతర్వాత-ప్రాయశ్చిత్తం చేయటం లేదుగదా భగవంతుడా! అనుకోసాగాడు.

షుమారు ఒక నెల గడచిపోయింది. దుర్గాదాసు మొహం చాల సంతోషంగా వుంది. అతని భార్యకు ఒక కొత్తజన్మ వచ్చిందే అనుకో-చావునుండి బ్రతికింది. ఇవ్వాల పథ్యం తీసుకుంది.

ఇంటిదగ్గరనుండి ఇవ్వాల ఒక వృత్తరం వచ్చింది. దుర్గాదాసు బాబు తమ్ముడు రాశాడు. దానికింద 'మరియు' అని-చాల దుఃఖకరమైన విషయం. నిన్న వృదయం పది రోజులు జ్వరంలో వుండి హరిచరణుకు చనిపోయాడు. చని పోయేముందు అనేకసార్లు మిమ్ముల్ని చూడా అని కలవరిం చాడు అని వ్రాశాడు.

పాపం తలదండ్రులు లేని అనాథ బాలుడు.

దుర్గాదాసుబాబు వృత్తరం ముక్కలు ముక్కలుచేసి పా రేశాడు.

మహిళా పోలీస్ ఫోర్స్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA120B156
పుస్తకం పేరు	శరత్ కథలు 03
తారీఖు	28/10/24
ముందు అడ్డు	NO
వెనుక అడ్డు	NO
మొత్తం పేజీలు	91
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	1 TO 64
తయారు చేసినది	P. Talasila
పేజీలు విడదీసినది	P. Talasila
స్కాన్ చేసినది	Haryuma
పరీక్ష చేసినది	PRATHYUSHA
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైబ్రరీలో చేసినది	
ప్రకటించు చేసినది	NO
పరిస్థితి	Good